

FÆMUNDS NORDRE VIIG

INNEHÅLLSDEKLARATION

Inledning.....	s. II
Historisk bakgrund	
Norge under dansk och svensk överhöghet.....	s. IV
Røros och Kopparverkets historia	
Kungliga malmjägare och Circumferentzen.....	s. V
"I bynelsen"	
Ole Sivertsen.....	s. VIII
Tvivelaktige Prytz.....	s. X
Berit & Lasse	
Bykselbrevet.....	s. XI
Berit och Lasses barn.....	s. XIII
En celeber visit.....	s. XIV
Gränstvister.....	s. XIV
Femundshyttens inverkan.....	s. XV
Kvinnostyre (?) och kanalisering.....	s. XVI
Tredje generationen	
Oles ättlingar och Oles bror.....	s. XVIII
Minering och opålitliga prämar.....	s. XIX
1800-talets första hälft	
Emmerentze och P. J. Halden.....	s. XX
Halden, skutbyggande och slutet på malmtransporterna.....	s. XX
Gårdens kortaste och mest händelselösa bykseltid.....	s. XXI
"Ole den tredje"	
Kusingifte (?).....	s. XXIII
Nordvikskreaturen får sämre bete.....	s. XXIV
Kommunikativa genombrott.....	s. XXV
Tjugonde århundradets början	
Henrik - en "altnuligmann".....	s. XXVII
Henrik - båtbyggaren.....	s. XXIX
Traktor, ombyggnationer och kärlek.....	s. XXXI
Ett "gruffullt mord på Røros".....	s. XXXIV
Stor-Hans rike - Femundsmarka	s. XXXV
Under andra världskriget	
Kvarvarande bröder gifter sig och lämnar gården.....	s. XXXVIII
Flyktingar till Sverige samt nazistiska vägplaner.....	s. XL
"Slutten"	
Nordvikarna lämnar Nordvika och	
Nordvika lämnar Nordvikarna.....	s. XLI
Avslutning.....	s. XLV
Källförteckning.....	s. XLVI
Tacklista.....	s. XLVIII
Bilagor:	
Kartor	
Släkttavla	

INLEDNING

FÆMUNDS NORDRE VIIG

Specialarbete i släkthistoria av Enar Persson,
barnbarn till Ole H. Nordvik, äldste son på den norska gården Nordvika.

Ända sedan jag var riktigt liten, faktiskt så länge jag kan minnas, har jag varit fascinerad och imponerad av den stora, tomma gården "Nordvika", den som "onkel Kasper" (eller "Hoppakaski", som min yngste bror sa som liten) alltid följde oss till var gång vi hälsade på hos honom och "tante Jenny" ute på deras "hytte", Morabben. Kasper, som är min morfars lillebror, levandegjorde den tomma gården, och fyllde den med sina berättelser om husen, skogen, sjön och folket som bodde där, den släkt som hade bott där alltsedan 1700-talets början.

Det är denna släkt, Kaspers och därmed min släkt, och denna gård, Nordvika, som jag tänker följa, från slutet av 1600-talet och fram genom århundradena till dess att gården, på 1960-talet, går ur släktens ägo. Min släktkrönika kommer inte att bli något "brett" släktregister, utan den kommer istället att, i huvudsak, inrikta sig på de släktingar som lever sitt liv på gården.

Förutom att jag avser att lära mycket om min historia, tycker jag även att det är viktigt att nedteckna de uppgifter som finns om gården och slakten (de tvenne äro intimt sammanflätade) innan de försvinner i glömska. Förvisso finns redan en del nedtecknat, bl.a. av min morfars bror *Sverre* (vilken jag har att tacka för mycket, vad rör detta arbete.), men jag har ännu inte påträffat någon mer sammanställd historia, varför jag nu ämnar framställa just en sådan.

I huvudsak vilar mitt arbete på tvenne pelare:

Litteratur och intervjuer.

Litteraturen är, så gott som uteslutande, på norska, vilket jag hoppas inte ska vålla alltför stor möda, och består av gamla och nya böcker, häften, brev, etc.

Intervjuerna består av samtal med äldre och yngre släktingar (I alla fall hävdar min mor att hon hör till den senare kategorin), vilka fått berätta om det mesta: brobyggen, smältverk, traktorer, ångbåtar, m.m.

Ett problem kommer givetvis att vara att veta huruvida det jag skriver är sant eller inte; detta oroar mig inte med tanke på min handledare *Sven-Eriks* minutiösa kontroll, utan snarare med tanke på mina högt ärade släktingar.

Jag har försökt att hålla mitt arbete så kronologiskt som möjligt, vilket måhända medför smärre svårigheter att känna någon "röd tråd", något sammanband, i min bristfälliga krönika, men detta var det sätt jag valde för

att få med så mycket uppgifter som möjligt i, och samtidigt ha någon sorts ordning på, min släktpresentation.

Att behandla mina anfäder med tillbörlig respekt och omtala dem med efternamnet, visade sig snart vara omöjligt, de heter ju alla Nordvik (i någon variant), varför jag valt att bara kalla dem vid förnamn.

~

Detta är andra versionen av mitt specialarbete. Numer (år 1999) befinner sig bild och text inne i min Macintosh-dator, vilket bör underlätta ändringar och möjliggöra snäppet bättre bildkvalitet och ett underlättande av nya upplagor. Jag ser således fram emot förslag på förbättringar och dylikt. Dock gör jag av någon underlig anledning arbetet i Micro\$oft Word, varför allting inte riktigt blir som jag önskar.

Krönikan kan dessutom, för den hågade (eller snåle), återfinnas på Internet:

<http://helgo.net/enar/och/nordvika>

**TREVLIG LÄSNING,
hoppas**

Sten Ole Enar Persson
enar@helgo.net

.. Framåt mot dåtiden!

HISTORISK BAKGRUND

NORGE UNDER DANSK OCH SVENSK ÖVERHÖGHET

Norge var danskt sedan slutet av 1300-talet, då *Valdemar Atterdags* dotter, *drottning Margaretha* (1335-1450), genom arv och giftermål införlämnade Norge i det danska riket. Hon skapade sedermera Kalmarunionen, i vilken, förutom Danmark-Norge, även Sverige ingick.¹

Denna upplöstes 1523 av *Gustav Vasa*, men Norge kvarblev under danskt styre. Med freden i Roskilde 1658 erhöll dock Sverige bl.a. Trondheims län (i vilket det unga samhället Røros ingick).

1660 blev området åter danskt, och förblev så ända till år 1814, då Norge, av den blivande *Karl XIV Johan*, mer eller mindre tvingades in i union med Sverige. Denna union varade till år 1905, då Norge slutligen förklarade sig självständigt.²

Ergo:

- 1397 - 1523: Rørosområdet lyder under Kalmarunionen.
- 1523 - 1648: Rørosområdet, liksom hela Norge, lyder under Danmark.
- 1658 - 1660: Rørosområdet lyder under Sverige.
- 1660 - 1814: Rørosområdet, liksom hela Norge, lyder under Danmark.
- 1814 - 1905: Rørosområdet, liksom hela Norge, lyder under Sverige.
- 1905 - : Rørosområdet ligger i ett självständigt Norge.

Härav följer, att när Norges konung (eller "kronan"), på nästföljande sidor, omtalas är han antingen dansk (t.o.m. 1814) eller svensk (fr.o.m. 1814) till början av 1900-talet, då en "egen" kung importerades från Danmark.

Karta av Rørosområdet från 1701. (Ur "Røros Kobberverk...")

¹A. Prossne, m.fl. "Nya Uppslagsboken"("NUB", 1986), bl.a. s. 158

²H. Bengtsson, m.fl. "Alla Tiders Historia"(1985), s. 46ff

RØROS OCH "KOBBERVERKETS" HISTORIA

KUNGLIGA MALMJÄGARE SAMT CIRCUMFERENTZEN

*Kung Christian IV (1558 -48)*³ var mycket intresserad av att finna malm, och i sitt dansk-norska rike sökte han efter metall- och malmfyndigheter med hjälp av "...tyske berggeseller...ønskekvister og kirkebønn (= tyska bergsgesäller, slagrutor och kyrkobön)". 1644 utfärdade kungen "den kongelige missive", som utlovade belöning till den som anmälde malmfyndigheter till Kronan, men hårda straff till den som hemlighöll fyndigheter.⁴

Stimulerad av detta, reste *Lorentz Lossius*, liksom så många andra bergsmän, till Norge för att leta malm och eventuellt öppna gruvor. Han var från Braunschweig (i Tyskland) och hade studerat och praktiserat "bergvitenskap", antagligen vid bergverken i Harz. Som förvaltare på Kvikne Kobberverk fick han 1644 registrerat en inmutning av en malmfyndighet i närheten av gården Rørosgård, och tillsammans med två "partners" bildar han ett bolag. Detta brukar räknas som starten på "det Røraasiske Kobberverk" och tillika på samhället Røros.⁵

Efter fortsatt letande fann *Lossius*, i början av 1645, den kopparfyndighet som skulle komma att utgöra grunden för kopparverkets verksamhet. Detta gjorde han på Storvolafjällets sydsida, och med viss "förtyskning" av "Storvola" kom gruvan att heta Storwartz.⁶

Egentligen var det inte förrän Storwartz-gruvan öppnades, som verket kom igång på allvar. Den första "smältverkshytan" uppfördes, gruvan krävde fler och fler arbetare, och snart hade ett helt samhälle vuxit upp kring kopparverket.⁷

Nere i Köpenhamn hade en av kungens kammartjänare, den bergverksintresserade *Joachim Jürgens*, hört talas om verkets hastiga tillväxt. Han reste upp till Norge, i syfte att utnyttja sina kungliga kontakter för att överta verket. Följaktligen skriver han till kungen. Hur detta brev utformades vet man inte, men klart är i alla fall att han måste ha stått högt i gunst hos kungen, ty redan 1646 anländer ett kungligt privilegiebrev till Røros.

Detta brev innehöll mycket långtgående privilegier, av vilka den s.k. "circumferentzretten" är mest intressant. Den gick ut på följande: En cirkel med en radie på fyra gamla norska mil (= ca. 4,5 mil) drogs med "Storwartz" som centrum⁸ (Se kartdelen).

³H. Bengtsson, m.fl., "Alla Tiders Historia" (1988), s.72.

⁴Brun Nissen, "Røros Kobberverk..." (1976), s. 45ff.

⁵Brun Nissen, "Røros Kobberverk..." (1976), s. 51f.

⁶Brun Nissen, "Røros Kobberverk..." (1976), s. 53.

⁷Brun Nissen, "Røros Kobberverk..." (1976), s. 55.

⁸Brun Nissen, "Røros Kobberverk..." (1976), s. 43.

Inom denna cirkel gällde följande:⁹

- Verket hade förstahandsrätt på alla malmtillgångar.
- Verket hade *obegränsad* rätt till alla skogar, vattendrag och andra "naturens herligheter"
- Kronans allmänningar¹⁰ (inom vilka det blivande Nordvika låg) fick verket bruka utan avgift.
- Till privata skogsägare utgick en liten, av det offentliga fastställd, "gottgörelseavgift".
- Bönderna var, mot betalning, förpliktade att arbeta åt verket, om verket så krävde. (De var alltså, i princip, livegna.)
- I gengäld undkom verksanställda värnpliktstjänstgöring.
- 1/10 av verkets inkomst skulle gå till Kronan (kungen).

Kungens privilegiebrev gav även Joachim Jürgens rätt till 5/6 av andelarna i verket.

Utan att tidigare ha haft något som helst samröre med verket, var han nu plötsligt dess störste ägare!

Styrd av sitt maktbegär, började Jürgens 1647 tillsätta allehanda släktingar på "tunga poster" inom verket, och inledde, bland annat på så sätt, en tid av vanstyre.¹¹

Mitt i allt detta finner sig plötsligt verket 1658, p g a Roskildefreden, stående under svensk suveränitet. Detta har dock inga större, praktiska konsekvenser, emedan det bara varar i två år, till 1660.¹²

Jürgens har nu bytt namn till det mer ståndsmässiga Irgens och fortsätter oförtrutet sin nepotism och administrativa vanskötsel. Trots detta går det uppåt för verket, ekonomiskt sett.

Detta tack vare den stora malmutvinningen i de nu förhållandevis många gruvorna.¹³

Mot slutet av 1670-talet blossar dock kriget åter upp, och under den sk. "Gyldenlöwska fejden" tågar generallöjtnant Sparre och hans svenskar 1678 in i Røros och plundrar samhället innan de bränner ner det till grunden. Ett år senare upprepar överste *Planting* samma "bedrift."

⁹Brun Nissen, "Røros Kobberverk..." (1976), s. 44.

¹⁰Statsägt område, som oftast inte såldes, utan uthyrdes.

¹¹Brun Nissen, "Røros Kobberverk..." (1976), s. 49f.

¹²H. Bengtsson, "Alla Tidens Historia", s. 123.

¹³Brun Nissen, "Røros Kobberverk..." (1976), s. 57.

Detta hade givetvis förödande konsekvenser för hela Røros. Verkets ekonomi gick i botten, då man blev tvungen att bygga upp "staden" två gånger.¹⁴

Irgens-klanens förtroendekapital hade nu minskat drastiskt, och makten förflyttas till Trondheims köpmannastånd som, tack vare sitt kapital och sina kontakter med utlandet, får en alltmer dominerande roll.

Tack vare detta börjar verket kring år 1700 "så sakteliga" gå mot vinst igen. Bland annat upptäcks, norr om (den då nyligen nedlagda) "Gamle Storwartz", en ny kopparförekomst som kom att kallas "Nye Storwartz", eller sedermera bara "Storwartz".

Den kom att, i 200 år, förbli verkets huvudgruva.

1718 ockuperades åter Røros, som hastigast, av 400 svenska karoliner som, enligt vad som verkar vara "god, svensk tradition", plundrade verket. Denna gång förlorades ungefär tre ton (!) koppar och all militär utrustning. Detta var, även det, en allvarlig åderlätning av verkets tillgångar, och återigen gick det utför med ekonomin.

Denna nedgång fortgick ända till 1737 då *L. C. Borshgrevink* anställdes som direktör för verket.

Han var bergman och som sådan, till skillnad från tidigare verksdirektörerna, således utbildad inom området.

Som direktör åstadkom han ett ordentligt uppsving för verket, och man såg med tillförsikt på framtiden.¹⁵

Lorentz Lossius

L. C. Borchgrevink

¹⁴Brun Nissen, "Røros Kobberverk..." (1976), s. 63.

¹⁵Brun Nissen, "Røros Kobberverk..." (1976), s. XX.

"I BYNELSEN" OLE SIVERTSEN

Någonstans i Rørosområdet, någon gång under 1600-talets andra hälft, gifter sig en man vid namn *Ole* (eller *Oluf*) *Sivertsen* med en kvinna vid namn *Emerentia Andersdatter*.

Hon var dotter till *Anders Jensen*, byggmästare vid Røraas Kobberverk.¹⁶ Denne man är den tidigaste anfader jag lyckats finna; vi har nio generationer och cirka 350 år mellan oss.

Ole och *Emerentia* fick troligtvis tre barn innan *Emerentia* dog 1704. Av dessa är det bara ett vi känner till namnet på; nämligen dottern *Berit* (eller *Berrit*), född 1702.¹⁷ De två andra barnens vidare öden är okända.

Vilket yrke *Sivertsen* hade innan är också obekant, men ett tag efter hustruns död, antagligen mellan 1704 och 1707, gifter han om sig med *Anne Olsdatter* och bestämmer sig för att flytta till ett område vid sjön *Femunds norra vik*, beläget i Røros östra allmänning, för att bli gårdbrukare.¹⁸

Allmänningar tillhörde ursprungligen kronan, och ur en sådan kunde man inte köpa lös tomt. Istället fick man lov att "byksle", dvs. hyra, tomten.¹⁹

Nämnda område låg innanför den i föregående kapitel nämnda "circumferentzen", och således hade Røros Kopparverk obegränsad rätt till alla skogar, vattendrag, etc. inom området.²⁰

Orsaken till att *Sivertsen* valde just detta område är okänd, men rimligt är kanske att antaga att det även här är "verket" som ligger bakom; faktum är att *Femundsområdet*, som var verkets östligaste utpost, huvudsakligen befolkades av "verksfolk", t.ex: timmerhuggare (för gruvdriften), vedhuggare (för smältverkshyttorna, kolbrännare, smältverksarbetare och t.o.m. "sjöfolk").²¹

Troligen ägnade sig även *Sivertsen*, vid sidan av gårdsbruket, åt timmerhuggning för kopparverkets räkning.

¹⁶Prytz, m.fl.. "Slekttavle...", s. 5

¹⁷Nordvik, "Skiftebrev...", förord.

¹⁸Prytz, m.fl.. "Slekttavle...", s. 5

¹⁹Lundmark, m.fl. Nordisk Familjebok, s. 25

²⁰Nissen, "Røros Kobberverk", s. 26f.

²¹Finborud, m.fl. "Femunden...", s. 8

Efter att ha skrivit till fögderiet, erhöll Ole Sivertsen den 11 december 1707 "bykselbrev" på "en i Kongl. Maj:ts Almindning, næst hos de Svenske grændser, østenfor det Røraaseske Kaaberwerks hytteplats ved Fæmunds Nordre Viig beligende liden Vold og Myrsletter".²²

Han fick alltså "hyreskontrakt" på "ett i kungens allmänning beläget litet stycke ängs- och myrmark som gränsade till Sverige och som låg öster om kopparverkets smältverkshytta."

Detta "lilla område" utgjorde ett område på ungefär 128,33 kvadratkilometer och innefattade nio kilometer av den svenska gränsen.²³

Den geografiska benämningen tidigare, "...Nordre Viig...", kom att ge namn åt detta område och den däri belägna gården samt även åt dess invånare. Det är alltså här, 1707, man finner det första säkra ursprunget till det efternamn min norska släkt bär, namnet *Nordvik*.

Emedan det var Sivertsen som flyttade dit och grundlade gården (och därmed gav upphov till efternamnet), torde han (likt judarnas *Abraham*) kunna räknas såsom varande vår stamfader.

Ole Sivertsen dör av allt att döma 1715, och lämnar efter sig sin andra hustru och tre barn efter hans första, däribland Berit. Änkan Anne Olsdatter gifter 1715 om sig, liksom en gång hennes make, och det med den femtioårige *Auden Olsen*. Auden föddes 1665 i Romsdalen²⁴, som helt nyligen hade återinlemmats i det dansk-norska riket efter freden i Brömsebro.²⁵ Innan giftermålet med Anne var Auden i tjänst hos bergskrivare *Peder Hiort d. ä. i Røros*.

Den andra februari 1715 erhåller även Auden, av fogden i Örke- och Guldals fögderi, *Hans Ibsen*, bykselbrev på Nordviken gård.²⁶

Ockupationen av Røros 1718 verkar inte ha inneburit något väsentligt för livet på gården, men så var den också väldigt kortlivad.²⁷ På Nordviken gård, som då bara bestod av några mindre, timrade trähus (med ladugård, etc.), ägnade man sig, utöver det "vanliga" gårdsbruket, dessutom åt smärre boskapsskötsel och skogsarbete åt "verket".

²²Prytz, m.fl. "Slekttavle...", s. 6

²³Nordvik, m.fl. "Områdeskart"

²⁴Prytz, m.fl. "Slekttavle...", s. 6

²⁵Speer, m.fl. "Tidernas historia" (1975), s. 75

²⁶Prytz, m.fl. "Slekttavle...", s. 6

²⁷Brun Nissen, "Røros Kobberverk"(1976), s. 56

TVIVELAKTIGE PRYTZ

Auden Olsens giftermål med Anne ger upphov till en del problem för sentida släktforskare. Min ena källa, här kallad Prytz (se källförteckn.), hävdar att Auden och Anne "hadde i sitt ekteskap datteren Berit Audensdatter, født 1702...døde 1778".²⁸

Om Oles eventuella dotter Berit Olsdatter Nordrevig nämns intet.

Emedan denna dotter, enligt min andra källa, S. Nordvik (se källförteckn.), föddes och dog samma år som "Berit Audensdatter", utgår jag ifrån att det rör sig om samma person.

Frågan är, i så fall, vilken källa som har rätt; Berit kan inte vara både Audens- och Olsdatter.

Jag har valt att arbeta med min andra källa, S Nordvik, som rättvisande. Detta delvis p g a att Prytz uppvisar andra felaktigheter i sitt "slektsregister".

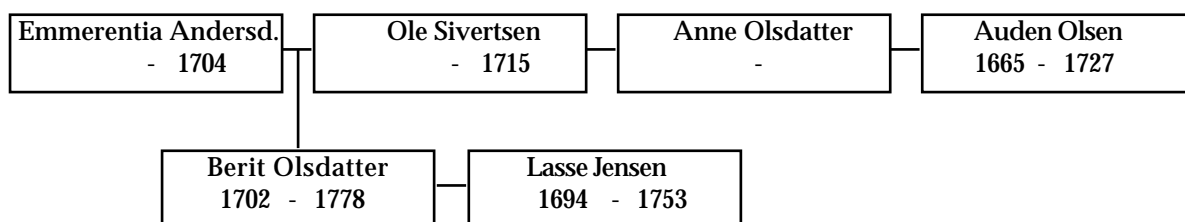
Följaktligen förhåller det sig sålunda (enligt mina egna slutsatser):

Berit Olsdatter Nordrevig föddes 1702, och blev som tvååring moderlös då hennes mor, Emerentia, dog.²⁹

När fadern, Ole, gifte om sig med Anne Olsdatter, kom hon att ta Emerentias plats som mor.

Som trettonåring förlorade Berit sin far, och rätt hastigt skaffade sig styvmodern en ny make, Auden Olsen (se föreg. sida).

Emedan Auden och Anne på så sätt närmast kom att uppträda som Berits adoptivföräldrar, är det förstäligt att Prytz antog att Berit var deras dotter, istället för att vara Oles och Emerentias.

²⁸Prytz m.fl. "Slektavle...", s. 7

²⁹Prytz m.fl. "Slektavle...", s. 2

BERIT OCH LASSE

BYKSELBREVET

Auden Olsen avled 1727 och emedan äktenskapet med Anne var barnlöst¹, "ärvdes" gården (dvs. husen; marken var som tidigare anförts hyrd, och "hyresrätten" ärvdes eg. inte, utan förnyades vid varje tillfälle.) av Ole Sivertsens dotter Berit och hennes man.

Berit hade någon gång under 20-talet gift sig med *Lasse Jensen*, som även han var "en verkets mand" (vilket inte var helt ovanligt i dessa trakter).² I överensstämmelse med den patriarkaliska anda som då var rådande var det Jensen som, i en ålder av 33 år, i september 1727 erhöll "bykselseddel" på Nordviken gård. Detta "brev", som kom att inleda en jämförelsevis händelserik epok i gårdens historia, löd förhållande ordagrant som följer:³

"Kongl. Majestæt min allernaadigste Arve Herres og Konges Behag haver jeg undertegnede bøvlet og fæstet, saasom jeg herved bøvler og fæster til Lasse Jenssen en verkets mand en liden vold og myrsletter udi Kongl. Maj:ts. almindig næst hos de Svenske grænser øst for det Røraasiske Kobberværks hytteplads ved Fæmunds Nordre Viig; Strækkende sig fra Skrovelberget og yderst i Hestbetaasen, derifra i Vigelskaftet og til Mugsjøen og saa i Røvolden, som hans formand Auden Olsen Faemund brugt haver skyldende til Hans Kongl. Majestæt 2 marklaug og nu bemelte 2 marklaug godvilligen opladt haver til Lasse Jensen, saa tilsiger jeg herved merbemelte Lasse Jensen samme vold og Smaasletter at maa tiltraede bruge og besidde sin livstid, saavidt leiemal med rette kan tillkomme, imedens han aarlig betaler de deraf gaaende kongelige skatter, saa og stæderne efter mest evne rødder og forbedrer med al den immünnitet loven en leilænding foresiger, dog maa han ei de svenske paa deres tillhørende grænser ei fornærme.

Bøvelen haver han efter loven betalt.

Til stadfæstelse under min haand og segl.

Datum Røraas den 6. september 1727.

Hans Ibsen . "

Innebörden av detta (i sammandrag) torde, med relativt fri översättning, vara som följer (på nästkommande sida):

¹ Prytz, m.fl., "Slekttavle...", s.7

² Prytz, m.fl., "Slekttavle...", s.7 (även här!)

³ Prytz, m.fl., "Slekttavle...", s.7-8 (än en gång)

"Såsom varande min allranädigaste Herres och Konungs underlydande, har jag hyrt ut tidigare, och hyr härmed även ut till Lasse Jensen, en "verkets man", ett litet ängsområde med myrar. Det ligger i Kungl. Maj:ts "allmänning", nära svenska gränsen och öster om Røros Kopparverks "smältverkshytta", vid Femunds Norra Vik och sträcker sig från "Skrovelberget" och ytterst i "Hestbetaasen", därifrån till "Vigelskaftet" och till "Mugsjøen" samt slutligen till "Rövolden. Detta område utgör två "marklaug"(= ytenhet) av Kronans allmänning. Dessa två marklaug har Jensens företrädare Olsen godvilligt upplåtit till Jenssen, och därmed tillskriver jag härmed Jenssen nämnda område att inneha, bruka och besitta sin livstid, så länge hyran och de årliga kronoskatterna betalas, samt han efter bästa förmåga "röjer upp" och förbättrar området med alla de insatser som lagligen krävs av en som av kronan hyr.

Dock må han ej kränka den svenskarna tillhöriga gränsen!

Hyran har han betalt. Stadfästes genom min hand och mitt sigill

Datum Røros den sjätte september 1727.

Hans Ibsen . "

(För vidare inblick och förståelse av gårdens omfattning och de platser som här nämns, se arbetets kartdel).

Efter "den store nordiske krig" (Karl XII:s "bedrifter" 1700-18)⁴ befann sig den dansknorska kronan i stor finansiell nöd, och såg sig tvungen till omfattande kronogodsförsäljning.

Som ett led i denna utförsäljning såldes Røros östra allmänning (se kartdelen) till kopparverkets delägare, de s.k. "participantene", för 2001 riksdaler (= ca. 400 genomsnittliga månadslöner) den sextonde februari 1729.⁵

Orsaken till köpet var givetvis skogen; den östra allmänningen var, med sina 39.300 hektar, den största av Røros skogar, och således den som det gick att utvinna mest av den eftertraktade träkolen ur.

På så vis blev alltså kopparverket ägare till marken Nordviken gård, "Nordvika", låg på, och hädanefter, så länge gården "bykslades" (dvs. ända in på 1900-talet) betalades följaktligen hyran till kopparverket.⁶

⁴ Bergström, m.fl., "Nya Alla Tiders Historia"(1989), s.112ff.

⁵ Brun Nissen, "Røros Kobberverk"(1976), s.195f.

⁶ Enligt telefonsamtal med Sverre Nordvik, april 1994.

BERIT OCH LASSES BARN

Enligt vad jag lyckats utröna begåvades Berit och Lasse med tio barn, varav tre dog innan de uppnått konfirmationsålder.⁷

Emmerence Lassesdatter var deras förstfödda (antagligen kring 1727). Hon gifte sig sedermera med *Christen Tronsen Harssiöen* och fick trenne döttrar.⁸

Ingeborg Lassesdatter föddes 1728⁹, dog före 1779 och hann däremellan gifta sig med *Peder Olsen Midtbreche* och föda en son.¹⁰ Efter Ingeborgs födsel följde en tid av sorg och bedrövelse för den unga familjen; inom två år föddes tre barn som alla dog mycket unga:

Synnöve Lassesdatter föddes den 24:e maj 1730 och dog två år senare.¹¹

Tvillingarna *Jens* och *Lasse Lassesen*, födda 28 augusti 1732. *Jens* dog under ett år gammal och *Lasse* dog innan konfirmationen. Efter dessa "besvikelser" födde dock *Berit* fyra livskraftiga barn:

Ole Lassesen föddes på nyårsdagen 1734¹², då helt ovetande om att han en gång skulle styra gården. (Mer om honom följer.)

Kathrine (Catarina) Lassesdatter föddes även hon på nyårsdagen, ehuru fyra år senare, 1738. Gift med *Hans Olsen Borgaasen*.¹³

Beritte Lassesdatter föddes 1740. Så småningom gift med *Johannes Jonsen Dille*, som bodde vid den nystartade "smälthyttan" *Dragaas Hytte*¹⁴, nordväst om "circumferentzen"(se kartdelen).

Jens Lassesen var yngst, han föddes 1743¹⁵ och fick sin avdöde brors namn (Mer om även honom följer).

I den fortsatta släktkrönikan är det *Ole Lassesen* och hans efterkommande som kommer att medtagas, och då främst de som levde sitt liv på Nordvika.

⁷ Prytz, m.fl., "Slekttavle...", s.8

⁸ Nordvik, "Skiftebrev...", s.49

⁹ Prytz, m.fl., "Slekttavle", s.7

¹⁰ Nordvik, "Skiftebrev...",s.49

¹¹ Prytz, m.fl., "Slekttavle...",s.9

¹² Prytz, m.fl., "Slekttavle...",s.9 (än en gång!)

¹³ Nordvik, "Skiftebrev...", s. 50 (varierade källor, eller hur?)

¹⁴ Nordvik, "Skiftebrev...", s.50

¹⁵ Prytz, m.fl., "Slekttavle...", s.9 (faktiskt!)

EN CELEBER VISIT

Det året Ole Lassesen kom till jorden, hedrades "Nordvikarna" med ett besök av en riktig celebritet. 1734 övernattade nämligen *Carl von Linné* med sitt följe på Nordvika, eller "Mugga Torp" som han i sin "Fjellfærd fraan Dalarne till Röraas i 1734", kallar gården.¹⁶ Tack vare denna visit får vi, med Linnés egna ord, en beskrivning av livet på gården. Han skriver: "Ingen åker på fjellsidan, ty de lefte af hö, för boskapsskötsel och kolning till Röraas Kopperbruk." Jordbruket var alltså tämligen obefintligt, det enda man odlade var hö till boskapen. Skogen man högg brändes till träkol för Kopperverkets "smälthyttor". Detta var en säker inkomstkälla, ety verkets behov var tillnärmelsevis omätliga; inom loppet av 300 år förvandlades Rørostrakten till ett kalhygge, vad såväl furu- som björkskog beträffar.¹⁷

Carl von Linné

GRÄNSTVISTER

Mot bakgrund av tidigare nämnda skogsberoende, är det enkelt att förstå att Kopperverket var en engagerad part under gränsförhandlingarna med Sverige 1741 och nästföljande år.¹⁸

Svenskarna ansåg, och framhöll vid upprepade tillfällen, att gränsen borde dragas rakt genom Femundsjön.

I sin rädsla att förlora rätten till "nogle hundrede Læs Kul (= "lass kol") til Röraas-Verkets Førnødenhet", använde sig verkets delägare av Nordvika som motargument. De framhöll bl.a. att svenskarnas krav skulle leda till att "...den Norske bonde som boer ved den Østre Side af Femund-Søens Nordre Ende på en gammel Norsk Gård, Nordre Femunds Viig, nafnlig Lasse Jensen Femund mister meere enn 2/3 deel af sin Gårds Skaug og brug".¹⁹ Kopperverkets delägare fick som de ville, och svenskarna fick ge sig...

¹⁶ Serpsen, m.fl., "Den norske turistforenings årbok for 1949" (1975), s.118ff.

¹⁷ Nordvik, "Kåseri...", s.1f.

¹⁸ Brun Nissen, "Røros Kopperverk" (1976), s. 105f.

¹⁹ Nordvik, "Kåseri...", s.3

FEMUNDSHYTTENS INVERKAN

Som tidigare nämnts, hämtades en väsentlig del av Femundsskogen som träkol till "smelthytta" i Røros. Dock insåg man så småningom att det, med de mängder träkol som smältningsprocessen krävde, var billigare att frakta malmen till skogen än vice versa.

1738 lade man fram planer på att bygga en "hytte" vid Femunden. Platsen fann man vid "Butjønnbekken", vid den plats som nu heter just "Femundshytten".²⁰

Frammot sommaren 1743 togs "Femund Smeltehytte" i drift.²¹

Då hade man till Nordvika, redan under vintern, med hästar och oxar som dragkraft kört fram och lagrat malm från Storwartz-gruvan, fyra mil bort. När det sedan blev sommar lastades malmen ombord på speciellt byggda "segelpramar" och fraktades till Femundshytten.²²

Produkten från Femundshytten var "svartkoppar" (dvs. icke-raffinerad, "oren" koppar). Den fraktades till Røros för "garring" (m.a.o. raffinering), till en början medelst häst, men med tiden började man att skicka "svartkopparn" som returlast med prämarna till Nordvika.²³

Där lagrades den i den s.k. "Kåppår-Bua" (se kartdelen), för att under följande vinter transporteras med malmkörarna tillbaka till Røros.²⁴

Under denna tid och ända in på 1800-talet var det odiskutabelt en särdeles livlig trafik, med Nordvika som lagringplats, härbärke och "omlastningscentral" mellan vinterns slädtrafik och sommarens båttransporter.

Dessa, nytillkomna, uppgifter medförde förhållandevis stora tillbyggnationer av Nordvika; exempelvis hade man på gården stallplats för mer än 40 "kjørkryttyr" (= "körkriter"; hästar eller, mestadels, oxar).

På den s.k. "Malmplassen" intill gården, blev flertalet av de malmfraktande skutorna byggda, och där låg de uppdragna under vinterhalvåret.²⁵ Malmplassen är fortfarande kvar, liksom rester av bryggorna, etc.

²⁰ Finborud, m.fl., "Femunden..." (1985), s.8

²¹ Brun Nissen, "Røros Kobberverk..." (1976), s.208

²² Finborud, m.fl., "Femunden..." (1985), s.9

²³ Finborud, m.fl., "Femunden..." (1985), s.9

²⁴ Enligt brev från "Onkel Sverre", här kallat: Nordvik - "dokument 3"

²⁵ Nordvik- "dokument 3" (tredje gången gillt!)

KVINNSTYRE(?) OCH KANALISERING

1753 avled Lasse Jensen, 57 år gammal. Han begravdes den 13:e maj, och lämnade efter sig hustrun Berit och sex barn, däribland äldste sonen Ole.²⁶

Mina källor informerar enhälligt om att Ole Lassesen inte fick "bykselkontrakt" på Nordvika förrän 1779.²⁷

Detta ger ett "glapp" på 26 år, och frågan om vem som "bykslade" gården mellan '53 och '79 uppstår.

Här följer min personliga teori (vilken jag som vanligt finner rimlig): Antagligen fortsatte Berit att styra "sin mans gård" efter hans frånfalle till dess att sonen Ole tog över; antingen utfärdades ett nytt kontrakt, eller också (vilket förefaller mig troligare) fortsatte Berit helt enkelt att hyra i sin mans namn.

Även om Femundshytten "tog undan" en del av all den skog som verksdriften krävde, var det en jämförelsevis liten del; emedan "hovedhytta" i Røros var ungefär 6-7 gånger större²⁸, slukade den fortfarande lejonparten av skogen.

Dessutom var det vid bergsprängning ännu firsättning (= man eldar mot bergväggen så den spricker) som, i stort sett, var den allena rådande metoden,²⁹ och med alla gruvor i distriktet (se kartdelen) kan man lätt räkna ut att det var kolossala mängder timmer som förbrukades till utvinning och raffinering av malmen.

Med tiden fann man ut att det var otillräckligt att bara transportera timret på vintern, med hästsläde. Därför började man göra upp planer för att kunna forsla timret vattenvägen.

Så småningom bestämde man sig för att det bästa vore om det gick att flotta timmer från Femunds norra vik till den nordligare belägna Feragssjön, och vidare därifrån till verkets sågbruk "Gjøsviken" vid Røros.³⁰

Åren 1760-64 rädde det full aktivitet i "Nordviksmarkerna"; man grävde kanaler och byggde timmerrännor från den, vid Nordvika belägna, norra änden av Femund (en liten vik som kallas "Kalven") genom tre tjärnar (Lorthølet, Litj-Langtjønna och Langtjønna) den dryga halvmilen fram till Feragsjöns sydspets. Detta är nu en populär kanotled.

Nu var det möjligt att flotta timmer direkt från Femunds sydspets ända fram till sågbruket i Røros.³¹ (Se även kartdelen).

²⁶ Prytz, m.fl., "Slekttavle...", s. 7

²⁷ Prytz, m.fl., "Slekttavle...", s.8 & Nordvik, "Skiftebrev...",s.18.

²⁸ Finborud, m.fl., "Femunden...", s.4

²⁹ Nordvik, "Kåseri...", s.1

³⁰ Finborud, m.fl., "Femunden...", s.5

³¹ Enligt intervju m. Kasper Nordvik.

Timmertransporterna till kopparverket, med släde eller medelst flottning, var i alla år den viktigaste sysslan i gårdsbruket för alla Nordvikare; även min morfar började med att arbeta som timmerkörare och flottare.³² Flottningen försiggick ända in på mina levnadsdagar.

1778 dog änkan Berit Olsdatter Nordrevig, efter att ha överlevt sin make med tjugofem år.³³

Det som på (äldre) norska kallas för "skiftebrevet", dvs. dokumentet från bodelningen, är bevarat och översatt, bl.a. av min morfars yngre bror Sverre Nordvik.

I detta "brevs" förteckningar över Berits tillgångar kan man finna en mängd om gården och livet på den sistnämnda. Att redovisa allt faller på sin egen orimlighet, varför jag gjort ett urval:

- På gården fanns en hel del djur; en röd häst, fem oxar, åtta kor (med namn som "Danmark", "Stjerne", "Haffrue", "Trugaas", etc.), en kalv, sex grisar, nio får och fyra getter.
- Minst fjorton böcker fanns att tillgå, de flesta (liksom i merparten av hushållen vid den tiden) av kristen karaktär, t.ex.: Bibeln, Huspostillan, "Bibelske historie", "Siaelens Luth", "Bedenes kjaede", "Cathecismus' Forklaring", m.fl.
- Gården bestod, bortsett från ladugårdarna och den tidigare nämnda "Kåppårbua" (se under "Femundshyttens inverkan"), av minst fyra byggnader:
 - Bostadshuset med minst tre rum; "Dagligstuen" (vardagsrum), "Såmmårstuen" och "Loftstuen" (vindsrum).
 - "Smia", smedjan
 - "Ællhuse", tvättstugan
 - "Stabbure", härbret (matförrådet).

(För vidare inblick, se arbetets kartdel).

³² Nordvik - "Dokument 3"

³³ Prytz, m.fl., "Slekttavle...", s.10

TREDJE GENERATIONEN - OLE LASSESEN

OLES ÄTTLINGAR OCH OLES BROR

Den 20/6 1779 fick Lasse Jensens då 45-åriga son Ole Lasseesen "bykselbrev på gården. Han hade då i nio år varit gift med *Ingeborg Andersdatter Kuraas* (född 1740) och hunnit få tre döttrar:¹

Brit Olsdatter Nordrevig föddes 1771, och innan hon dog 1803 (i barnsäng) var hon gift med *Erik Larsen* i Tufsingdalen.

Marit Olsdatter Nordrevig föddes 1772. 1796 gifte hon sig, som 24-åring, med *Harald Pedersen Spelvold* (*Ophuus*).

Emmerentze Olsdatter Nordrevig, deras yngsta dotter, föddes 1775. (Mer om henne följer så småningom).

Oles yngre bror, Jens Lasseesen, hade vid det här laget flyttat till Elgåen (se kartdelen) och gift sig med *Margrethe Torgersdatter*. Han arbetade som smältverksarbetare ("hyttarbetare") eller "bergmand" vid smältverkshytten i Femundshytten på andra sidan sjön.²

Enligt 1801 års folkbokföring levde det då sex hushåll vid Elgåen. I dessa fanns en "hyttarbetare" (antagligen Jens Lasseesen), och även de andra arbetade, på något sätt, för verket.³

¹ Data om alla tre från - Prytz, m.fl., "Slekttavle...", s.11

² Nordvik, "Skiftebrev...", s.50

³ Finborud, m.fl., "Femunden...", s. 10

MINERING OCH OPÅLITLIGA PRÅMAR

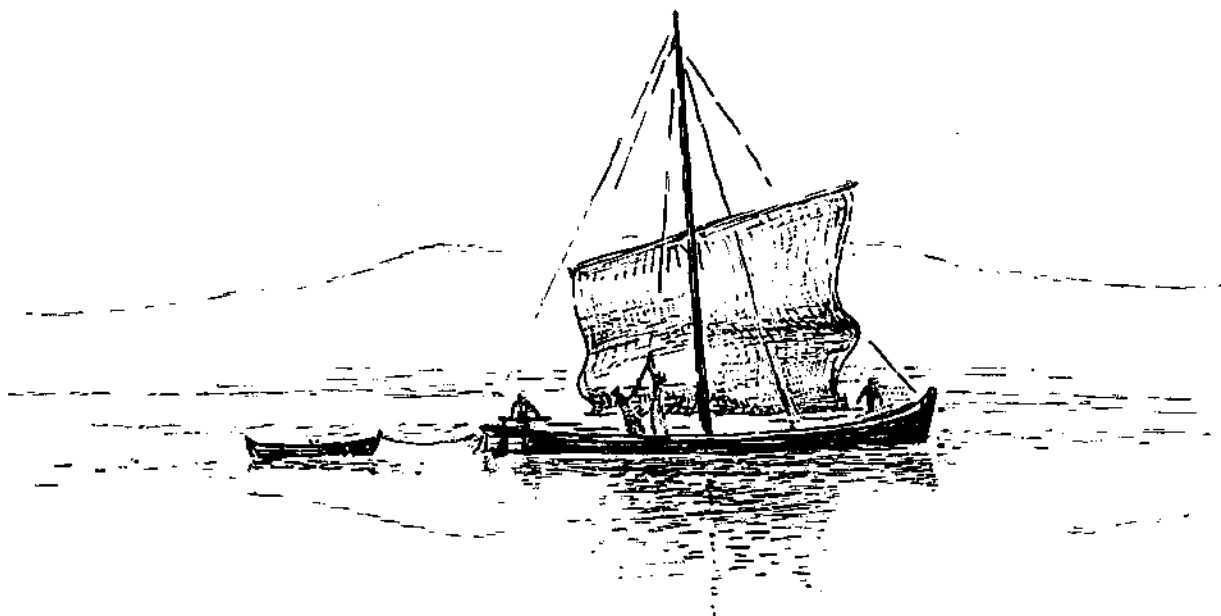
I övrigt fortsatte arbetet på gården som vanligt; man lastade malm respektive svartkoppar på och av pråmar, man högg skog och flottade timret eller körde det på släde (vintertid).

Dock skedde en liten minskning av efterfrågan på timmer kring 1785, då verket fann att det blev mindre kostsamt att minera med krut, jämfört med "fyrsetting"(med ved). Detta rationaliserade gruvdriften, men fortfarande krävdes mängder med timmer till smältverkens reningsprocesser.⁴

Att slita som manskap på "malmpråmarna" räknades som ett av de absolut värsta arbetena man kunde få vid Rørosverket - rena "slavgörat". Verket klagade över mycket "strul" och oreda och det sades att "mannskapet ofta var oppsetsig mot befalet".⁵

Efter 1801, då en del svartkoppar, på väg till Nordvika för lagring, försvann på sjön, vågade verket inte längre transportera den dyrbara lasten medelst skutor. Svartkoppartransporten, dvs. den från Femundshytten, skulle hädanefter ske på vinterföre.⁶

Den, på grund av lägre metallkoncentration (jämfört med svartkoppar), mindre värdefulla malmen från gruvorna fortsatte man däremot att sommartid transportera med pråm till Femundshytten⁷, via Nordvika.

Speciellt byggda "seglpråmar" för frakt av malm till Femundshytten. (Sverre A. Ødegaard)

⁴ Brun Nissen, "Røros Kobberverk...", s.113

⁵ Finborud, m.fl., "Femund", s.9

⁶ Finborud, m.fl., "Femund...", s.11

⁷ N.N. Rosespear, "Norwegian Mining in the 18th century" (1974), s.58

1800-TALETS FÖRSTA HÄLFT

EMMERENTZE OCH P. J. HALDEN

Den tjugonde februari 1805 gifter sig Oles yngsta dotter, Emmerentze Olsdatter Nordrevig, med gruvarbetaren *Peder Jensen Halden* från Halgården i Flanderborg (del av Røros). I rask takt föddes fyra barn, varav tre inom tre och ett halvt år:¹

Ole Pedersen Nordrevig föddes 1806. Han dog som barn.

Berit Pedersdatter Nordrevig föddes 1807, och hann leva i tretton år innan hon dog 1820.

Jens Pedersen Nordrevig föddes 1809. Han fick leva i sjutton år.

Sigri(d?) Pedersdatter Nordrevig föddes 1812. Hon var det fjärde av Peders och Emmerentzes barn, och det enda som överlevde barndomen. (Mer om henne följer).

HALDEN, SKUTBYGGANDET OCH SLUTET PÅ MALMTRANSPORTERNA

Den första juli 1816, ungefär två år efter att hela Norge 1814 av marskalk Bernadotte (sedermera Karl XIV Johan) tvingats i union med Sverige², dör Ole Lassesen.

I november samma år erhåller Peder Jensen Halden "bykselbrev" på Nordvika.³

Den norsksvenska unionen saknade egentlig betydelse för gårdsfolket, som hade fullt upp med vardagens bestyr; gårdsbruket, skogen och flottningen. Dessutom byggdes 1818 två nya "malmskutor" (se kapitlet "Femundhyttens...", i detta arbete), vilka fick namnen "Prøven" och "Svuku".

Denna gång var det en skeppsbyggmästare, från Trondheim, som stod för byggandet, och dessa skutor blev, enligt vad som anges, åtskilligt bättre än de tidigare.⁴

Detta båtbyggande skedde i förbindelse med att man 1819 inledde byggandet av en ny smältverkshytta vid Drevsjö, där det ännu fanns skog; hela "Rørosvidda" var ju närmast kalhuggen.⁵ (forts. på nästföljande sida)

¹ Allt (inkl. nedanstående data på barnen) enligt - Prytz, m.fl., "Slekttavle...", s.9

² H. Bengtsson, m.fl., "Alla Tiders Historia"(1985), s.46

³ Prytz, m.fl., "Slekttavle..."s. 9

⁴ Nordvik, "Kåseri..."

⁵ Brun Nissen, "Røros Kobberverk..."

Smältverkshyttan vid Drevsjø låg i närheten av Femunds sydligaste spets, varför bättre malmtransportskutor krävdes.

"Hurtig" och "Fuglen" blev 1821 de två sista skutorna som byggdes. De kom att, från nästkommande år, gå med malm från Nordvika till Drevsjöhyttan⁶ (Femundshytten var antagligen nedlagd några år tidigare⁷).

Drevsjöhyttan lades även den, på grund av olönsamhet, ner, och det 1834.⁸ Detta var slutet på "hyttedriften", och därmed också på malmtrafiken, vid Femunden, men verket fortsatte att driva skogen till dess att staten köpte de stora områdena.⁹

GÅRDENS KORTASTE OCH MEST HÄNDELSELÖSA BYKSELTID

1831, sju år efter mormor Ingeborg hade dött (84 år gammal), gifte sig Peder J. Haldens dotter Sigrid som nittonåring med den fyra år äldre *Iver Pedersen Kvipsdalen* (från Kvipsdalen).

Vid giftermålet var sig Sigrid i sjunde månaden, och ungefär två månader senare föddes, mycket riktigt, deras förste son, *Ole Iversen Nordrevig*¹⁰.

Iver och Sigrid

Iver Pedersen Kvipsdalen tog sig namnet Nordrevig, emedan han blev nästa "bykselinnehavare" på gården.

Exakt när Halden lämnade över gården till honom har jag inte funnit; här lämnas alltså utrymme för antaganden. Mitt antagande är att Iver fick överta gården i samband med sitt giftermål (alltså 1831.).

Detta giftermål får markera slutet på gårdens kanske "livligaste" 100 år; nu var det slut med smälthyttorna i Femundsmarkerna, skutbyggandet, svartkopparlagring, etc. Den enda verksdrift som kvarblev var timret; huggandet, slädkörningen och flottningen.¹¹

⁶ Finborud, m.fl., "Femunden...", s.9

⁷ Nordvik, "Kåseri...", s.2

⁸ Brun Nissen, "Röros Kobberverk...", s. 63

⁹ Finborud, m.fl., "Femunden...", s. 13

¹⁰ Prytz, m.fl., "Slekttavle...", s. 11

¹¹ Prytz, m.fl., "Slekttavle...", s.11

Iver Pedersens "bykseltid" präglas inte av några större händelser, i vart fall inte sådana som nått den eftervärld jag påträffat.

De enda faktaupplysningar som härrör från Pedersens epok, är att en direktör Schmolt vid verket skulle ha framlagt ett förslag om att starta ångbåtstrafik på Femunden.

Samtidigt ville han utvidga kanalen mellan Femunden och den, inom Nordviken bykselområde, nordligare belägna "Langtjønna" (se kartdelen), så att ångbåten skulle kunna ta sig igenom.¹²

Av kanaliseringen blev intet, men däremot hade han "sätt ett litet frö", vad gäller ångbåtstrafik. (Mer om det senare.)

Iver och Sigrid begåvades med tre barn, tidigare nämnda Ole inräknad. De trenne var (enligt "Prytz"; se källförteckn.) alltså:

Ole Iversen Nordrevig , född 27:e mars 1831.

Peder Iversen Nordrevig föddes 27:e november 1836 och dog 1910. 1861 köpte han, tillsammans med en *Ole Olsen Langen d.ä.* gården Skjevdaalen (i Hådalen; se kartdelen) av Røros Verk för 2005 "spesidaler". 1864 flyttade han dit och tog sig namnet *Skjevdaal* . Dessförinnan hade han, 1858, gift sig med *Ingeborg Johnsdatter Kojan* (från Hitterdalen). Tillsammans fick de åtta barn.

Jens Iversen Nordrevig levde mellan 30:e augusti 1845 och elfte april 1935, och var däremellan gift (från 1869) med *Eva Tørresdatter Tørresdal*, som av sin bror *Peter Tørresen Tørresdal* fick den norra halvp parten av fädernegården. De flyttade dit, och Jens tog sig namnet *Tørresdal*. De fick sedermera sju barn.

Av de tre bröderna Nordrevig blev det alltså en Skjevdaal, en Tørresdal och en Nordrevig, boende på vad som senare blev tre stora gårdar med tre stora släkter.

¹² Finborud, m.fl., "Femunden...", s.13

"OLE DEN TREDJE" KUSINGIFTE (?)

Ole och Ane Lusía

Ole Iversen Nordrevig var sonson till *Peder Pedersen Kvipsdalen*, (född 1774, död 1858) och *Lisbet Sofia*.¹

1856 gifte sig Ole med *Ane Lusía Pedersdatter Kvipsdalen*, född 1837. Hon var dotter till *Peder Pedersen Kvipsdalen* (född 1804) och hans hustru *Petronille*.²

Enligt gängse namnbruk torde sonen till en *Peder Pedersen* även han heta *Peder Pedersen*, varför jag anser mig vara i min fulla rätt att antaga att det rör sig om far och son. Detta påstår även - indirekt - en gammal släkttavla jag påträffat.³

Dessutom stöds denna teori av att den ena av de bägge "Pedersens" ovan är tjugonio år äldre än den andre, samt att de bägge heter *Kvipsdalen* (och efternamnet angav oftast boplats).

Detta skulle i sin tur innebära att Ole äktade sin egen kusin⁴, något som inte alls uppfattades som lika upprörande då som idag, emedan man då saknade dagens möjligheter att förflytta sig och därför fick man nöja sig med vad som stod till buds på närmare håll.⁵

Sigrid Undset

Ane Lusía och Ole hade en syssling (tremänning), den berömda arkeologen *Ingvald Martin Undset*, vilken sedermera kom att få en likaledes berömd dotter, nämligen nobelpristagerskan *Sigrid Undset*.⁶

(Litteratur, om nu någon missat det.)

¹ Prytz, m.fl., "Släkttavle...", s.10

² Prytz, m.fl., "Släkttavle...", s. 10

³ Släkttavla, av mig kallad "Solfjädern" (utarbetad av J. G. Reppe).

⁴ Enligt mig själv, alltså!

⁵ Porser, "Så var det då!" (1987), s.38

⁶ Enligt mina och min mors gemensamma efterforskningar.

Ane Lusía födde fyra döttrar (alla data enligt "Prytz", se källförteckn.).

Den 27:e april 1857 föddes deras äldsta dotter, som - praktiskt nog - fick samma namn som sin då 82-åriga farmorsmor; *Emmerentze Olsdatter Nordrevig*. Emmerentze d.y. gifte sig 1876 med gårdbrukaren *Ole Andersen Feragen* och fick i sinom tid hela tio barn.

Petronille Olsdatter Nordrevig föddes den 22:a januari 1860. (Mer om henne följer).

Drygt ett halvår efter att Emmerentze d.ä. avlidit (efter att ha varit sängliggande sina sista sex år) 1863 födde Ane Lusía en dödfödd dotter.

Fjorton år senare, 1877, föddes *Ingeborg Sofia Nordrevig*. (Även om henne följer det mer längre fram).

NORDVIKSKREATUREN FÅR SÄMRE BETE

Dagens Muggsjølia.

Till gården Nordvika hörde en säter (= fåbod), Muggsjølia, som låg ungefär 8-10 kilometer upp mot gränsfjällen (se kartdelen). Den hade man begagnat sig av länge, och dessförinnan hade man använt sig av en äldre säter, så djuren var vana att vandra upp på fjället.

1895 slutade man dock att, från Nordvika, ta upp djuren till Muggsjølia, Nu fick djuren, å ena sidan, nöja sig med det betydligt sämre betet nere vid gården, men å andra sidan undkom de den stundtals mödosamma vandringen upp till Muggsjølia. Tidigare, på den tiden "vägen" dit gick på den norra sidan av en tjärn ("Stortjønna"), var vägen dit än mödosammare; som regel var det alltid något djur som bröt benet i den oländiga terrängen, och då var man tvungen att avliva kreaturet.

Detta skedde så ofta att "Nordvikarna" hade en låda med komplett slakteriutrustning nedgrävd där i väntan på nästa benbrott.⁷

⁷ Hela stycket ovan : enligt intervjuer m. div. släktingar.

KOMMUNIKATIVA GENOMBROTT

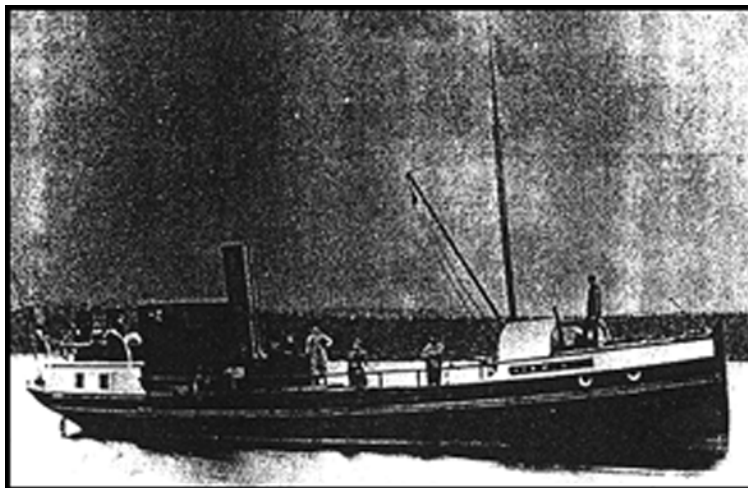
1886 beslöt man att bygga vad som nu är bilvägen mellan Røros och Synnervika - vid Femundens västra, norra vik (se kartdelen; "Søndervika") - men då för körning med häst och vagn.⁸

Vägen blev tagen i bruk i oktober samma år, och kom att föra Nordvika betydligt närmare världen, i allmänhet, och Røros, i synnerhet.

Frånsett människor, transporterade man givetvis även timmer till Røros, som ett komplement till flottningen.⁹

I takt med vägens framflyttande, vaknade även Schults' halvsekelgamla idé (se föregående kapitel), om en ångbåt på Femunden, åter till liv, och den 7:e augusti 1886 stiftar ett antal företagsamma män, med *dr. Maurius Müller* i spetsen, "Dampskibselskapet Faemund". De anförskaffade ett ångdrivet träskepp; 60 fot långt, 12,5 fot brett, och med ett djupgående på 4,5 fot¹⁰ Skeppet ska ha kostat "selskapet" 12.197,31 kr.¹¹

Båten döptes - logiskt nog - till "D/S Fæmund", och gick sin första tur sommaren 1887, den 23:e juli.

D/S Fæmund

Dock visade det sig rätt snart att skeppet var i minsta laget för att släpa timmer, varför man i styrelsen önskade sig en större och kraftigare båt av stål. Finansieringen var ett problem, som emellertid slutligen löstes av den norska statens lantbruksdepartements intresse av timmersläpningen.

⁸ Finborud, m.fl., "Femunden...", s.14

⁹ Brun Nissen, "Røros Kobberverk...", s.43

¹⁰ *Fotnot* (ha, ha!) : 1 fot = 30,5 cm.

¹¹ Nordvik, "Kåseri...", s.3

1904 kunde därför styrelsen besluta om ett nytt skepp;
80 fot långt, 17 fot brett, och med ett djupgående på 6 fot.
Båten blev monterad i Synnervika och döpt till "Fæmund II".

Hon gick sin jungfrutur den 10:e juni 1905 och trafikerar än idag (1999)
årligen Femunden, även om ångmaskinen nu utbyts mot en dieselmotor
på 160 hästkrafter.
Bortsett från timmersläpningen var godstrafiken av stor betydelse, emedan
flera av boplatserna runt sjön saknade vägförbindelse.

Enar och Fæmund II

Numera är det personbefordran, och då framförallt av turister, som utgör
den huvudsakliga inkomstkällan.¹²

En gång ska "Fæmund II" ha varit in till Nordvika med timmer - en verklig
prestation av en båt med ett djupgående som höjden på en vuxen karl.
Detta eftersom hela inloppet till "nordviken" är otroligt grunt¹³ .

¹² Alla fakta om båten: Finborud, m.fl., "Femunden...", s.2

¹³ Enligt min far, Thure Persson.

TJUGONDE ÅRHUNDRADETS BÖRJAN

HENRIK - EN STRÄVSAM "ALTMULIGMANN"

Ungefär tolv år efter farfaderns (Iver Pedersens) död, gifte sig den 26-åriga Ingeborg Sofia Olsdatter Nordrevig, den 12:e juni, med den sex år yngre *Henrik Kaspersen Feragen* (född 1883) från den lilla byn Feragen, norr om Nordvika (se kartdelen).

Han tog sig, liksom en gång hans hustrus farfar, gårdsnamnet till efternamn (nu i den modernare, "avdiskade" formen Nordvik) då han blev husbonde på gården¹, vilket han blev då han, antagligen i samband med giftermålet, övertog bykselrätten efter Ole Iversen Nordrevig.

Henrik och Sofia begåvades i sinom tid med fem söner, vilka utgjorde den sjunde, och sista, generationen som föddes på Nordvika²:

Ole Henriksen Nordvik föddes, som äldste son, den 20:e augusti 1904. Han skulle komma att bli min morfar.

Kasper Henriksen Nordvik föddes den 14:e september 1906.

Iver Henriksen Nordvik föddes den 1:a mars 1909, f.ö. samma år, ehuru något tidigare, som hans morfar Ole dog.

Alfred Henriksen Nordvik kom till jorden den 29:e december 1910.

Yngsta brodern, *Sverre Henriksen Nordvik*, föddes den 8:e juli 1914.

(Mer om samtliga följer).

Henrik var en driftig hantverkare och en mångsysslare, duktig som snickare, hus- och båtbyggare, gjutare och som smed.³

Redan samma år som han gifte sig, byggde han en ny smedja, "Smia", vilken var långt ifrån någon vanlig gårdssmedja; förutom att den var en osedvanligt stor och välutrustad smedja, var den dessutom i två våningar med ett "snickarloft" inhyst på övervåningen.

I "Smia" förfärdigades och reparerades allehanda verktyg till gården, plogar etc, och en gång när de höll på att bryta ny "väg", ska Henrik t.o.m. ha smitt en stubbrytare.⁴

Han var en utåtriktad man och mån om att kulturarvet skulle föras vidare. Bl. a. satt han på 40-talet som ledamot i styrelsen för RørosMuseet, och bar vid olika evenemang sin Røros-dräkt.

¹ Prytz, m.fl., "Slekttavle...", s.15

² Alla data enligt - Prytz, m.fl., "Slekttavle...", s.16f.

³ Artikel av G. Gröt i "Fjell-Ljom" (28/4-'90).

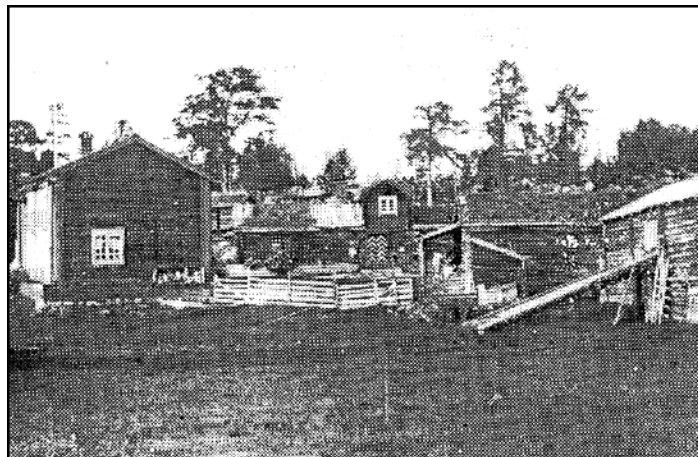
⁴ Allt enligt intervjuer m. min far.

"Bryllup i Nordviken". Foto från Henriks och Ingeborg Sofias bröllop 1903. (Foto Anders O. Feragen?)

Henrik och Ingeborg Sofia med sin äldste son, min morfar Ole.

Gården Nordvika fotograferad 1905 av "Engelskmannen Smitt".

I tillägg till den vanliga gårdsdriften, höll Henrik och Ingeborg Sofia även på med en del turism. På somrarna tillbringade "en mengde" turister semestern på Nordvika.⁵

Tidigt ute var "engelskmannen Smitt", som, vid tiden för unionsupplösningen 1905, t.o.m. fotograferade gården (se bild).⁶

Sönerna fick tidigt lära sig att "göra skäl för brödfödan"; var det inte frågan om flottning eller körning av timmerlass, så var det att laga något tak eller att hjälpa fadern i smedjan och på "snikkerloftet" med att färdigställa "kjørbona" ("körden") till de som arbetade i skogen.⁷

HENRIK - BÅTBYGGAREN

Timmerdriften var fortfarande, liksom den varit ända sen gården grundlades, huvudsysselsättningen för gårdens folk⁸. Henriks favoritsyssla bestod dock antagligen i att bygga båtar; förutom det rent konstnärliga skapandet, var det framförallt det tekniskt konstruktionsmässiga som intresserade honom. Han experimenterade bl.a. med nya innovationer, som att istället för att utrusta båten med spant (= båtens "revben") av trä, utrusta den med järnspant. Detta skulle göra båtarna lättare och stabilare.⁹

En av båtarna han byggde var den s.k. "Storbåten", en bjässe - nära två meter bred och tre gånger så lång - utrustad med en stor inombordsmotor midskepps och roder i aktern. "Storbåten" användes främst till transport av varor och folk mellan Nordvika och Synnervika, dit det ju från 1886 fanns väg. Någon väg till Nordvika, bortsett från stigarna från Langen och Synnervika, varken fanns eller finns. "Storbåten" gick ända in på 60-talet, då den försvann under mystiska omständigheter.¹⁰

De vackraste båtarna som Henrik skapade var nog de bägge "drakarna". Henrik hade byggt en elegant och smäcker roddbåt, som han försedde med ett utsirat drakhuvud (av den modell som kröner vikingaskepp) vilket han själv snidat. Båten, som var väldigt lättrodd, användes huvudsakligen för att ro över viken.

Den ägs nu av min morbror, *Helge Nordvik*.¹¹

⁵ Prytz, m.fl., "Slekttavle...", s.16

⁶ Prytz, m.fl., "Slekttavle...", s.17

⁷ Bl.a.: Nordvik - "dokument 3".

⁸ Nordvik - "dokument 3".

⁹ Enligt intervju med min far, *Thure Persson*.

¹⁰ Enligt min far enligt *Kasper Nordvik*.

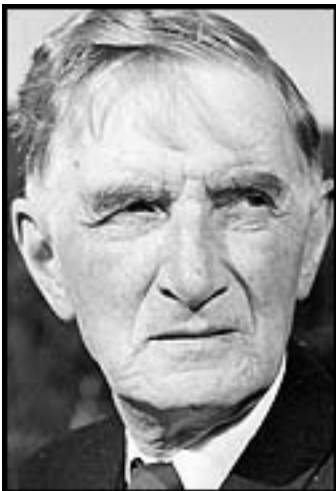
¹¹ Allt enligt intervju m. min far (visst kan han mycket?!)

Diktaren *Johan Falkberget* (f.ö. min mormors brylling.), som var en välkommen gäst hos den strävsamma familjen Nordvik, fick vid ett besök syn på båten, eller "Litjdraken" som den kallades, och bestämde sig för att en sådan båt ville han gärna ha.

Han gjorde upp med Henrik om att denne skulle bygga honom en dylik drakbåt, ehuru något större. Båten byggdes och levererades, men något senare återlämnades den för reparation, varifrån den aldrig hämtades.¹² Båten, som kom att kallas "Falkberget-draken", ligger fortfarande på Nordvika, i ett bås i, det av Henrik uppförda, sågverket.

Morfar Ole och mormor Theoline på Femunden i Litjdraken, med Flenskampen i bakgrunden.

Johan Falkberget (1879 -1967).
Gruvarbetare, bonde, författare,
Storingsrepresentant och hedersdoktor.

¹² Enligt vad Kasper Nordvik berättat.

TRAKTOR, OMBYGGNINGER OCH KÄRLEK

Efter att ha arbetat i Nordviksskogarna, flottat och kört timmer i några år, lämnade äldste sonen, Ole H. Nordvik, i början av 20-talet fädernegården för att tjäna pengar som gruvarbetare på Svalbard.

Han stannade där i fyra år, de sista åren på, och över, markytan såsom varande linbanearbetare; han tålde inte gruvgångarna.¹³

Väl hemkommen, köpte han 1927 Nordvikas första traktor, något som effektivt rationaliserade gårdsbruket på gården.

Till att börja med, användes den bl.a. som motor till ett litet sågverk man hade uppe vid den närbelägna älven Mugga (se kartdelen), men efter ett tag flyttade Henrik och sönerna sågverksamheten ner till gården, intill "malmplassen" (se kartdelen), där man byggde ett nytt sågverk, som även det i början drevs av traktorn.¹⁴

Två år senare, 1929, försiggick (enligt mina äldre släktingar) gårdens kanske mest omfattande ombyggnationer. Det året rev Henrik och hans söner den stora träbyggnad (se "Smitts" bild) som bestod av två delar:

Dels av "Nyhuse", vars ena hälft var kornbinge och den andra lager, och dels av en samling stallar med namn som tillkännagav "bruksrätten", bl.a. "Gørderstallen", vilken brukades av gudbrandsdalsbor som hade kört korn.¹⁵

Istället för detta träkomplex uppfördes ett nytt, "Vinterfjøse", nordost om det gamla, dvs. visavi det äldsta bostadshuset, "Vinterstuggu" (se kartdelen).

Dit där "Nyhuse" hade stått, bestämde man sig för att flytta "Såmmårstuggu", som hade stått mittemot, på andra sidan gårdsplanen. Sagt och gjort; man timrade ner "Såmmårstuggu", och efter omfattande om- och tillbyggnationer kunde man inviga en säkert dubbelt så stor "stuggu".¹⁶

För pengarna Ole H. Nordvik tjänat på Svalbard kunde han flytta in till Røros och köpa en taxirörelse, vilket han också gjorde. Den 6:e juli 1930 gifte han sig med *Theoline Olsdatter (Krogh) Løvnes*, som den dagen fyllde 22 år. De fick så småningom tre barn.¹⁷

Olav Helge Olsen Nordvik föddes den 20:e december 1931.

Solveig Oline Nordvik föddes fyra år och elva dagar senare, den 31:a december 1935, och dog den 19:e april 1941, drygt fem år gammal.

Yngst var min mor, som föddes som *Solvår Olsdatter Nordvik* den 26:e oktober 1943. (Mer om henne följer .)

¹³ Enligt intervju m. min mor.

¹⁴ Återigen enligt intervju m. min far.

¹⁵ Nordvik - "dokument 3".

¹⁶ Allt enligt vad Kasper Nordvik berättat för oss efterkommande.

¹⁷ Alla data enligt min mor, Solvår Nordvik Persson.

Oles lillebror, Iver H. Nordvik, gifte sig 1931 med *Laura Andersdatter Borgos* (född 1910), och flyttade till sina svärföräldrars gård i Djupsjölia, där han arbetade som gårdbrukare och skogsarbetare.¹⁸
Laura och Iver fick två barn¹⁹ (om vilka det senare följer mer):

Storasyster Solfrid Iversdatter Nordvik föddes den 8:e april 1932.

Lillebror Ola Iversen Nordvik föddes den 10:e oktober 1935.

1933 fyllde Henrik på Nordvika 50 år och var fortfarande i "sin krafts dagar". Han hade börjat engagera sig allt mer i Røros-Museets framväxt, vilket han gärna lade ned tid på, även om han fortsatte med gårdsbyggnationerna ; samma år som han fyllde ett halvsekel stod ett vackert "stabbur" (eller "härbre", som det visst heter på svenska.) färdigt, på den plats där gamla "Sämmårstuggu" en gång stod.²⁰
Detta "stabbur" byggde Henrik av ett gammalt "stabbur", som stod söder om "Vinterstuggu" (se kartdelen).

Att fotografera sig på "burstrappa" (= härbrets brotrapp) hör fortfarande till en av klassikerna vid ett besök på Nordvika.

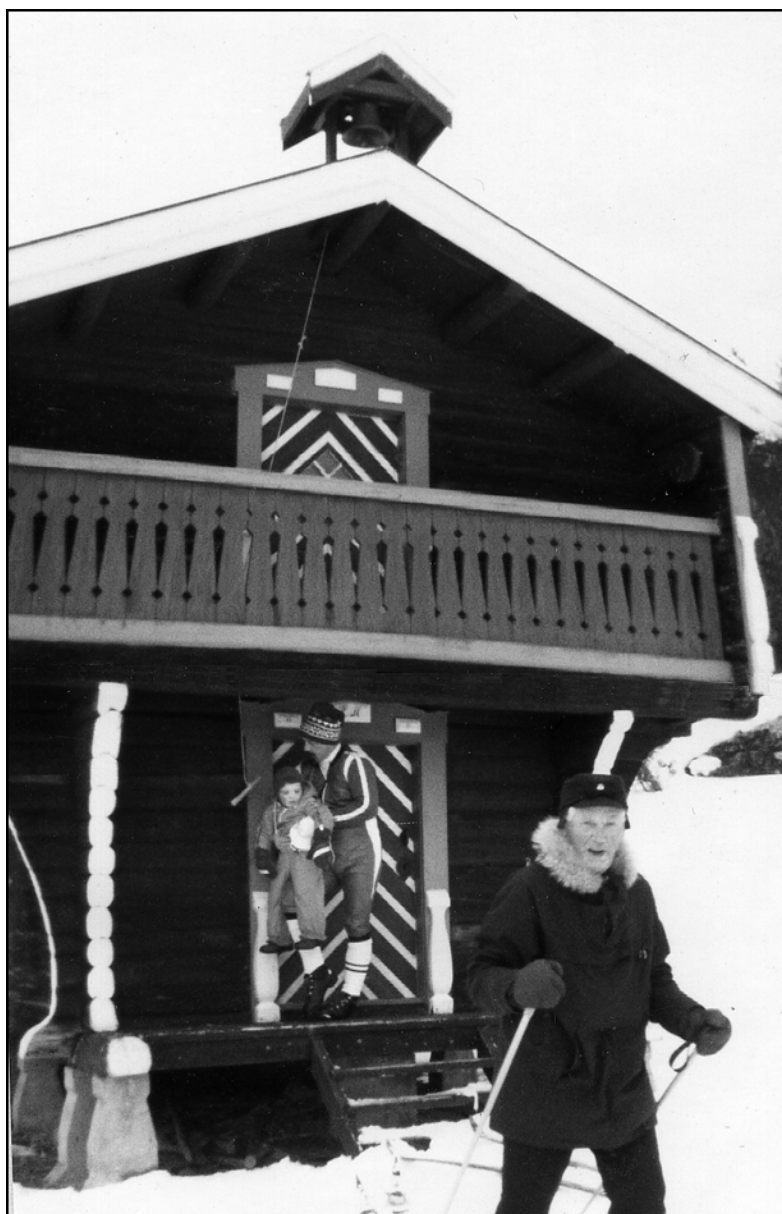

Jag och mormor och morfar på "burstrappa"

¹⁸ Prytz, m.fl., "Slekttavle...", s. 16

¹⁹ Data enligt Solfrid Södal.

²⁰ Allt enligt min mor.

Jag, pappa Thure och Onkel Kasper i passande skidklädsel framför Stabburet på Nordvika

ETT "GRUFULLT MORD PÅ RØROS"

Fotografi med historie (1)

Grufullt mord på Røros for 35 år siden

Petronille (Arbeidets Rett)

Ingeborg Sofia hade, som tidigare nämnts, en syster, Petronille Olsdatter Nordvik, som söndagen den 21:a oktober 1934 var 74 år och bodde ensam i en liten stuga uppe på "Bakkene" i Røros.

När grannarna på eftermiddagen nämnda dag inte hade sett till henne, blev de oroliga för att något hade hänt henne.

Hennes dörr var låst, men på baksidan stod ett litet fönster öppet. Två pojkar kröp in och fann Petronille - livlös i en blodpöl! Länsman och läkare som tillkallats förstod med det samma att ett fruktansvärt brott hade begåtts.

Petronille var mördad genom knivhugg - ett rakt genom strupen!

Hennes klocka hade stannat på 20 minuter över midnatt, antagligen när hon föll i golvet. Vid efterfrågningar fann man att grannar dagen innan hade lagt märke till två landstrykare i omgivningen.

Den ene var en äldre luffare, som delvis bodde i Røros, och den andre var en ung, stilig man på 31 år, vid namn *Johan Martin Skau Wallin*.

Misstanken föll snart på honom, och redan samma kväll arresterades han i Tolga, en ort i närheten.

Föregående kväll, lördag, hade de båda köpt 3 1/2 flaska med hembränt, och Skau Wallin hävdade att han då blivit så starkt berusad, att han nu omöjligt kunde erinra sig något av det han var anklagad för.

Dock talade bevisföringen mot honom; blodproven från hans kläder och fingeravtrycken på knivskaftet.

Enligt de kriminaltekniska undersökningarna rädde inga tvivel: Skau Wallin var mördaren! Han var tidigare straffad (6 ggr!) för stöld och våld, och under det att den andre landstrykaren frikändes och lämnade trakten, dömdes Skau Wallin till femton års fängelse (+ ytterligare tio års övervakning) för mordet, enligt tidningarna det ohyggligaste rånmordet i landet på länge.

Petronille Olsdatter blev begravd den 27:e oktober med ett osedvanligt högt antal deltagande. Bl.a. märktes blommor från bryllingen Sigrid Undset.²¹

²¹ Sammanställt ur två artiklar i "Arbeidets Rett" från 8/2 -'93 resp. 21/10 -'69

STOR-HANS RIKE - FEMUNDSMARKA

Det finns få vildmarksområden i Norge som omgärdas med sådan mystik som Femundsmarka. Detta beror nog lika mycket på naturen som på de människor som ända till nyligen levde av jakt, fångst och fiske där.

Jordmånen i Femundsmarka är fattig, och vegetationen består mest av glesa furor och renmossa, ljung och lingonris. De gamla döda tallarna och de många stora flyttblocken i Femundsmarka ger området en karaktär av karg vildmark.

Stor-Hans (1870-1946) (Foto Ola G. Langen)

1908 kommer en man till Rørostrakterna. Han kommer på vintern, och tar rätt snart diverse arbeten i skogen för Røros Kobberværk, som åren 1907 - 1909 bedriver mycket avverkning i Femundsmarka. Det är genom detta arbete som han kommer i kontakt med Røvollen och de andra platserna som kommer att bli hans hem resten av livet.

Han var Stor-Hans.

Namnet kan inte ha undgått många som varit i Femundsmarka.

Vem och hur han egentligen var är det inte möjligt att veta idag, men han var en välkänd gestalt, och

mycket uppskattad av fiskare och andra som behövde hjälp med bärande in och ut från markerna. Dessutom höll han ordning på båtar och annat runt om, och var närmast någon sorts uppsyningsman. Även samerna stod han på god fot med, bl.a genom att varsko om renar som rymt. Men främst var han något, i 1900-talets början, så ovanligt som en sportfiskeguide och bärare.

Eremiten Stor-Hans fick ett nära förhållande till folket på Nordvika. Han var en skojfrisk man, och snäll mot barn. Ett rum på andra våningen i "Vinterstuggu" stod som regel ständigt redo för honom.

Stor-Hans var svensk och hette egentligen Hans Olov Hansson. Han växte upp i enkla förhållanden i de glest befolkade trakterna några mil öster om Östersund i Jämtland. 1890, vid tjugo års ålder, började han sin vandring som arton år senare ledde honom till Femundsmarkas vidsträckta skogar. Han hamnade så småningom i Härjedalen, där han träffade en kvinna och hann få fyra söner i begynnelsen av seklet, innan det, av någon anledning, var dags att vandra vidare och, så småningom, 1908 hamna i Femundsmarka.

Han bodde för det mesta i "gammelseterstuggu" på Røvollen.

Dessutom nyttjade han sig av många andra bodar och kojor runt om i omgivningen. Som exempel kan nämnas hans "Muspelheim", ca 500 m nordöst om Røoset, något som närmast kan karaktäriseras som en kåta. Det var vid Muspelheim han fick besök av den kände norske författaren Mikkjel Fønhus vintern 1923/24. "Styggsjøenes Turisthotell" var en annan, motsvarande, koja i närheten av ån mellan Styggsjøene och Revsjøen. Vid Høggarloken, 400 m nordöst om Roastens utlopp i Røa hade han också en koja, som han använde till och från, kanske för att få ha sin hembränning i fred. Stor-Hans både drack och svor mer än de flesta.

Men huvudsakligen var han alltså bärare, för fiskare och andra som behövde hjälp. Vid bärning av tunga laster från Røoset upp till Røvollen hade han tre fasta rastplatser:

Första var vid Muspelheim och den andra, "Midtkvila med Rødalens Whisky", låg strax efter var man idag passerar nationalparksgränsen. Där kan man misstänka att det var dags för "förfriskningar". Klipphällarna där utgör naturliga sittplatser. Sista rastplatsen var "Litjhelve", och även här fanns det sittplaster, samt en eldstad som idag är så gammal att det växer både mossa och ett träd i dess mitt.

De sista åren bodde han vid Røstneset, ett par km söder om Nordvika. Det var här han blev funnen död den 27:e oktober 1946 av Henrik Nordvik.

Stor-Hans är en legend, gjord av både sanning och skrönor. Det är drygt 50 år sedan han dog, men minnet av honom lever kvar bland fiskare, vandrare och lokalbefolkning. 1996 höll man en minnesgudstjänst över honom i Hådalen kyrka, där han ligger begravnen.
(Den kyrkan är f.ö. ritad av Sverre Nordvik).

Detta "Stor-Hans rike" ligger idag i nationalparken Femundsmarka. Femundsmarka Nationalpark och Femundsmarka Landskapsverneområde etablerades 1971. Landskapsvärnsområdet inkluderar områdena närmast Femund, medan nationalparken går fram till svenska gränsen. Nationalparkstatus är den striktare formen av de två och förbjuder alla typer av inblandning i områdets naturomgivningar. Landskapsvärnsstatus tillåter begränsat användande av skogen.

Närvaron av fångstgropar för stora djur längs Røa och Mugga visar att jakt och fångst har en lång historia i området. Ett antal boplatser har hittats längs stranden på östra sidan av Femund. Dessa daterar sig troligen tillbaka till Bronsåldern. Några av dessa finns vid Nordvika och vid Røas mynning. Fynd också blivit gjorda på andra platser i Femundsmarka.

Carl von Linné träffade holländska falkfångare på sin, tidigare nämnda, resa genom Femundsmarka 1734. Det finns flera platser i området som indikerar att falkfångst har förekommit där länge. En hög punkt ca 3 km från Fjølburøsten är känd som Falkfangerhøgda ("Falkfångarhöjden") och även en annan hög punkt, på Rambergfjellet, bär samma namn. Falkarna som fångades hamnade i såväl Europa som i Orienten, då jakt medelst falk var en populär sport vid kungars och prinsars hov vid denna tid.

Samerna har det funnits i Femundsmarka sedan, åtminstone, 1600-talet. Rester av deras gräshus och tältramar kan ses på många platser i nationalparken. Samerna använde sig bl.a. av varglaven som växte här.

Varglav (*Letharia vulpina*)

Varglaven är en karaktäristisk växt i Femundsmarka; en skarpt gul skäggformad lav på död ved. *Letharia vulpina*, som den heter på latin, har både i Norge og Sverige s.k. rödlistestatus: "Hänsynskrävande".

Varglaven är vanlig på en del platser i världen, bl.a. kring Nordvika i Femundsmarken, men i det stora hela en sällsynt art.

Den har begränsad utbredning i Skandinavien, saknas på det norska Vestlandet och i Nord-Norge, Danmark och Finland.

I Sverige finns den i Dalarna och Härjedalen.

Nordligaste fyndet har gjorts i Lycksele Lappmark.

Denna lav är så giftig att en del indianstammar i Kalifornien använde den för att göra pilgift, medan andra kurerade oroligheter i magen.³⁰

Samerna i Femundsmarka använde den för att förgifta vargar. Laven blandades med fett och blandningen sattes ut som bete.

Vargar vandrar ibland genom Femundsmarka även idag. Järv och lo lever också i området, även om det djur man oftast möter är renen.

Mysskoxar i Femundsmarka

1971 vandrade även en liten hjord mysskoxar in i Femundsmarka efter ha lämnat en äldre hjord i fjällmassivet Dovrefjell.

Det fanns då cirka 30 mysskoxar i Femundsmarka. De tillbringade sommaren längs Røa och Mugga och flyttade till bergen nära Funäsdalen när det blev vinter. Det var vist att hålla säkert avstånd till dessa djur. De kunde attackera i självförsvar om de kände sig hotade.

31 32

³⁰ Allt om varglaven enligt epostkorrespondens med fil. dr. Einar Timdal försecutor, lavherbariet, Botanisk hage og museum Oslo Universitet

³¹ Enligt mina föräldrar och mig själv.

³² Enligt Dille. m.fl. "Stor-Hans - Eremiten i Femundsmarka" (1996)

UNDER ANDRA VÄRLDSKRIGET KVARVARANDE BRÖDER GIFTER SIG OCH LÄMNAR GÅRDEN

Innan andra världskrigets utbrott, närmare bestämt den 4:e juni 1938¹, gifte sig Henriks och Ingeborg Sofias yngste son, Sverre H. Nordvik, i Røros Kirke med *Kristine Bernhofsatter Nilsen*.

Hon föddes 1912 och kom från Vesterålen i Nordnorge (se kartdelen).

De blev det hitintills sista brudparet som firade sitt bröllop på Nordvika.²

Sverre är utbildad guldsmed, vilket han också arbetade som i Oslo, där paret bodde rätt länge, och där de tre döttrarna föddes³:

Laila (Sverresdatter) Nordvik föddes den 11:e februari 1940.

Tvillingarna *Karin Helene* och *Solveig Elise (Sverresdatter) Nordvik* föddes den 16:e september 1941.

Sverres yngsta storebror, Alfred H. Nordvik, utbildade sig till bagare och, den 18:e mars 1940 - ungefär en månad innan den tyska invasionen av Norge (9:e april 1940) - gifte han sig med svenskättade *Hjördis Karlsdatter Johansson* (född 1909).⁴

Paret bodde till en början i Oslo, liksom brodern Sverre.

En sommar hände det sig att Sverre och hans nyblivna hustru skulle tillbringa semestern på Nordvika.

Kristine hade tagit med sig sin sex år yngre syster, *Jenny*, som på gården mötte den tolv år äldre Kasper H. Nordvik, och i honom kärleken.⁵

Kasper var den siste av Nordvik-bröderna att lämna gården, de andra hade redan flyttat och fått arbete "på annan ort"; ingen av bröderna var särskilt intresserad av att ta över gårdsbruket.⁶

Kaspers uppbrott skedde den första krigsvintern (40/41), med en smedkurs i Tynset (ca. 5 mil söderut). Efter avslutad utbildning cyklade (!) han, hösten 1941, de 35 milen till huvudstaden för att finna ett arbete och för att på nyårsafton samma år gifta sig med *Jenny Bernhofsatter Nilsen*, Kristines syster. De fyra resterande krigsåren arbetade han som smed på *Kværner Bruk* i Oslo.⁷

¹ Prytz, m.fl., "Slekttavle...", s.16

² Nordvik, "Kåseri...", s.4

³ Data som vanligt enligt - Prytz, m.fl., "Slekttavle...", s.16

⁴ Prytz, m.fl., "Slekttavle...", s.16

⁵ Enligt artikel i "Fjell-Ljom" den 28/4 - '90.

⁶ Enligt min mor.

⁷ "Fjell-Ljom", den 28/4 - '90.

Henriks söner:
Alfred, Sverre, Iver, Ole och Kasper

"Vinterstuggu". Originalen är en akvarell av Lisbet Støvring.

FLYKTINGAR TILL SVERIGE SAMT NAZISTISKA VÄGPLANER

På grund av sitt fördelaktiga läge, med nästan en mil av förhållandevis ödslig gräns mot Sverige, utgjorde Nordvika (och, för den delen, även andra gränsgårdar) en möjlighet att ta sig till det fria grannlandet i öster; antingen för att man var förföljd och efterlyst, eller också för att man, för tillfället, fann det säkrast att hålla sig undan ett tag.

Man kom till Nordvika, eller någon relativt närliggande gård, låg kanske över och sedan ledsagades man över gränsen av en "veiviser", som efter att ha "lotsat" flyktingarna in i Sverige, återvände till gården.

En av dem som följde folk över gränsen var min morfars bror, Kasper Nordvik.

Detta, att hjälpa folk över gränsen, kunde stundtals vara en farofylld expedition, enär det vintertid kunde storma ordentligt kring gränspfällen.

Min morfars kusin, *Ingeborg Anne Feragen* (från den relativt närbelägna byn Feragen) frös till yttermera visso ihjäl på vägen tillbaka från Sverige, då hon överraskades av en häftig snöstorm.⁸

I Røros var min morfar Ole tvungen att med sin taxi stå till tjänst, när tyskarna så önskade. Bland annat blev han tvungen att skjutsa en av sina bästa vänner till Trondheim, för att denne skulle avrättas.

Dock hade han, emedan han även skjutsade samhällets läkare, fått sin bil utrustad med stora Röda Korset-märken på bilsidorna. Dessa möjliggjorde en större rörelsefrihet, vilket min morfar i stor utsträckning utnyttjade till att hjälpa människor till Sverige; människor som var eftersökta, eller misstänkte att de skulle bli det.⁹

Måhända var det den stundtals livliga gränstrafiken, eller också var det behovet av att kunna kontrollera gränstrakterna, som var orsaken till att de nazistiska ockupanterna bestämde sig för att det var av yttersta vikt att en riktig väg mellan Langen och Nordvika kom till stånd.

Med sedvanlig tysk effektivitet gick man tillväga och började bryta väg, där det tidigare endast fanns skog, stenar, eller i bästa fall en av de skogsstigar, som tidigare hade varit den enda vägen till Nordvika.

När tyskarna på hösten - '44 kom till älven Mugga, norr om gården (se kartdelen), beslöt de att, istället för att ta omvägen via den gamla, skraltiga bron längre uppströms, bygga en äkta tysk, bastant bro, vilket man sannerligen också gjorde; bron som byggdes är ett riktigt litet mästerprov i stadig, tysk konstruktion. När bron stod färdig, överraskades tyskarna av den norska vintern och beslöt att uppskjuta vidare arbeten till nästkommande vår.

Den enda som inte var riktigt nöjd med krigsslutet den våren, var nog Ingeborg Sofia; hade kriget bara fortgått i några få månader, hade hon fått bilväg till Nordvika.¹⁰

⁸ Enligt intervju m. min mor.

⁹ Enligt vad jag fått berättat för mig alltsedan barnsben.

¹⁰ Sammanställning av vad Kasper och mina föräldrar berättat.

"SLUTTEN"

NORDVIKARNA LÄMNAR NORDVIKA OCH NORDVIKA LÄMNAR NORDVIKARNA

Vid andra världskrigets slut var Henrik 62 år och hans hustru sex år äldre, och även om de fortfarande, med viss hjälp, kunde klara av gårdsbruket, stod det klart att någon annan så småningom måste överta gården. Det har aldrig varit lätt att leva på Nordvika, speciellt inte sedan Henrik kom dit som ung husbonde. Det har många fått erfara, inte minst hans egna söner. Således var det nog ingen tillfällighet att ingen av dem ville stanna och överta gården.

Henrik och Sofias söner insåg att det skulle bli svårt för föräldrarna att klara gårdsbruket ensamma. Man hade ju även en del turister på gården under somrarna.

Alltså såg de till att det kom en dräng till gården. Det fungerade dock inte alls. För att göra en mycket sorglig historia kort, drängen Åge Kjus tog efter ca. 3 års slit sina få ägodelar, gick en mörk höstnatt över Femundsåsen till Langen och återvände till sina hemtrakter. Därefter utarrenderades gården i två år till ett par från Gudbrandsdalen¹; *Hans och Emma Leirflaten*. Deras sorti blev nästan lika snöplig som Åges.

Trots att ingen av de fem sönerna egentligen ville ta över², hade Kasper Nordvik ett år ('53-'54) tagit tjänstledigt från sin anställning vid "Vegvesendet" (norska vägverket) för att tillsammans med sin hustru Jenny göra ett försök att fortsätta gårdsbruket och hålla kvar Nordvika inom släkten.

Antagligen förstod Henrik ganska tidigt att ingen av sönerna ville stanna och överta gården, varför han måste utse en arvtagare ur nästa generation.³ Iver och Laura fick en son, och Laura tyckte att han skulle namnges Alf Harald. Då Henrik fick reda på det förkunnade han med kraft: "Den som ska överta Nordvika ska heta Ola". Därmed var den saken avgjord. (Nordvikarna plägar heta Iver och Ola varannan gång.)

Enligt Ola fick alla, absolut alla, veta att det var han som i sinom tid skulle överta Nordvika. Det var alltså inget som hans far, Iver, hittade på och övertalade honom till. Dock tyckte säkerligen han och farbröderna att det var en bra lösning, trots att dom alla visste att Ola - åtminstone som vuxen - varken hade lust eller intresse för jordbruk. Då Ola i det närmaste var klar med militärtjänsten skrev han ett långt brev till sin farbror Sverre och förklarade detta. Han skrev bl.a. att om det blev så att gården blev köpt i hans namn, så skulle han försöka hitta en arrendator.

¹ Enligt artikel av G. Gröt i "Fjell-Ljom"(28/4 - '90).

² Enligt intervju med min mor.

³ I stora delar en sammanställning av intervju med Ola Nordvik.

Men, enligt Ola själv, fick han aldrig något svar eller annan reaktion på det brev han hade skrivit.

"Dock var jag för svag för att motstå trycket, jag flyttade verkligen ut till arrendegården Nordvika som varit släkten i 250 år, efter att först ha uppskjutit flytten några år genom att gå diverse onyttiga skolor.", skriver Ola vidare.⁴

Omkring år 1956 blev Nordvika, genom Henriks försorg, alltså lösköpt av Norska Staten (genom Sør-Trøndelag skogförvaltning.). Priset var mycket måttligt, ca. 50.000:-, vilket ansågs vara värdet av den halva km² mark inklusive där stående skog. Själva husen hade släkten byggt med virke från skogen, vilket ingick i bruksrätten.

Byggselarealet var utifrån Lasse Jensens "Bygselseddel" anno 1727 på ca. 130 km² (så gott det låter sig beräknas), det var en avsevärd skillnad på bygselområdet och den lilla markbit på 0,5 km² som lösköptes.

När Ola slutligen flyttade ut till sin gård, där hans farföräldrar fortfarande bodde, var han därmed den förste (och hitintills siste) i släkten, som verkligen var ägare till gården.

Hösten -57 och följande vinter avverkade Ola och hans farfar Henrik en stor del av gårdens skog. Timret såldes, och pengarna, tillsammans med Henriks sparpengar, räckte till att lösa lånet för gårdsköpet. Det blev faktiskt 400:- över! "Henrik tog i hand och gratulerade mig till att vara självägande bonde.", skriver Ola.

Dagen efter tog Ola med sig de 400 kronorna och de ägodelar han kunde bära, lämnade gården och gick över Vigelskaftet till Sverige. Detta var tisdagen den 2:a september, fyra dagar innan Henriks 75-årsdag. Tidpunkten, har Ola hävdad, var vald med tanke på att födelsedagsgästerna skulle ställas inför fullbordat faktum, och få en möjlighet/bli tvungna att diskutera och finna en lösning på gårdens och de gamlas framtid.

"I backspegelns förklarade sken kan jag också se att det var en grym hämnd på far och farbröder som hade låtit denna orimlighet ske. Men det gör mig ont att tänka på hur det må ha känts för farfar då detta stod klart för honom."

Ola hade skrivit ett kort meddelande till sina farföräldrar om att de inte skulle vara oroliga för honom, men att de inte skulle räkna med att han kom tillbaka.

Sin mor, Laura, hade han förberett på sortin genom att tala om att han inte tänkte vara med på födelsedagskalaset. (Långt senare bekräftade hon att hon hade förstått).

När Ola hade lämnat gården, samlades hans far och farbröder i Røros för att diskutera vad som nu skulle ske med Nordvika.

Enär alltjämt ingen av dem ville ha gården, fattade de det tunga beslutet att acceptera en försäljning av gården ut ur släkten.

⁴ Sammanställning av brev från, och samtal med, Ola Nordvik.

Emellertid var Nordvika en jordbruksfastighet, och enligt gällande norsk lag fick inte sådan fastighet, som omfattas av lagen, säljas till person, vilken inte avsåg att fortsätta med jordbruket.

I Stockholm hade Ola gått till poliskontoret på Lidingö och lånat en skrivmaskin. På den skrev han en "erklaring" om att han som säljare av Nordvik förband sig att skriva under det köpekontrakt som kom att upprättas med någon köpare. Han förband sig samtidigt att avstå från varje del av försäljningssumman.

(Så Olas förtjänst av "affären Nordvika" stannade vid de 400:-)

Denna skrivelse tillkom innan Ola sommaren -60 gifte sig med *Dagny Persson*⁵ (som för övrigt var storasyster till min far.)

Henrik och Ingeborg Sofia hade levt på Nordvika i nästan hela sina liv, men såg sig nu tvungna att lämna gården. De flyttade till Hamar, men Henrik återvände varje sommar till dess att han dog, vilket han gjorde 1961.⁶

I början av 60-talet, efter Henriks död, såldes gården till *Håkon Myrseth*, som var dräng på gården Pinsti intill Røros, och som enligt utsago skulle fortsätta driften. (I annat fall skulle han inte fått köpa den)

Redan 1963 skrevs in i handlingarna att släkten Nordvik har förköpsrätt på Nordvika.

Håkon Myrset köpte gården "av Ola Nordvik", och förband sig skriftligen att fortsätta gårdsdriften.

Ovan nämnda lag omfattar dock inte försäljning syskon emellan, vilket var just vad som skedde när Håkon bara något år senare, 1968, sålde gården till sin syster, vars man, *Ingolf*, var ur släkten Vannvik .

De var alltså inte bundna att driva gården, utan kunde göra som de behagade.

En klassisk bulvanaffär, således.

Gården Nordvika, som bebotts av släkten Nordvik sedan den grundades under 1700-talets första år, ägs idag⁷ av syskonen *Kjell Halvor Wanvik* (f. -34) och *Inger-Annie Høstmark* (f. -31) ur släkten Vannvik, som är där kanske en gång per år.

⁵ Enligt intervju m. Ola Nordvik.

⁶ Enligt intervju m. min mor.

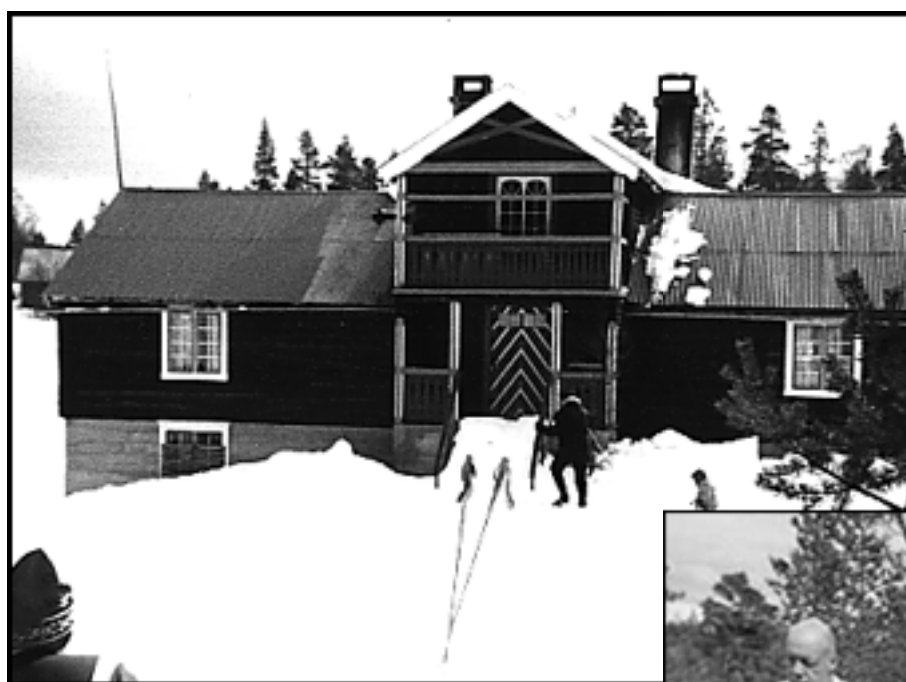
⁷ vecka 15, 1999. Ägandeförhållanden enligt Røros eiendomsregister (med daglig uppdatering från Statens Kartverk och Sorenskriveren i Gauldal Sorenskriver-embede)

En gård som Nordvika kan inte vara lätt att äga och förvalta, och kommer troligen alltid, oavsett ägare, innebära problem.

Den är stor, dyr och ligger i väglöst land till, och är dessutom bevakad av den stolta slkten Nordvik, vilken säkerligen kommer ha åsikter om det mesta.

Även om Nordvika nu med sina ungefär tio byggnader lämnat vår släkt och sorgligt nog, i stort sett bara står tomt, kommer dess stolta arv och namn att bestå i, åtminstone, överskådlig framtid.

Avslutningsvis kan jag bara berätta att Jenny och Kasper Nordvik byggde sitt Morabben 1965, på en liten del av det gamla bykselområdet, och att det är klart att Nordvika är en plats jag ser fram emot att åter skida eller vandra till för att åter fascineras av de gamla husen och dess historier.

ovan: Onkel Kasper pulsar runt framför Sämjärstuggu.
nedan: Sämjärstuggu i Perssonsk pepparkakstappning

Onkel Kasper berättar för pappa och mig.

AVSLUTNING

FÆMUNDS NORDRE VIIG

Under den tid som har förflutit medan jag envist sökt tränga allt längre in i mina förfäders historia, har jag funnit att jag är av en strävsam och enträgen släkt, med en stolthet som går i arv.

Denna stolthet gör att jag, trots allt, känner mig otillfredsställd med vad jag åstadkommit; fortfarande finns det mängder med uppgifter, historier och anekdoter som väl skulle ha platsat i min avhandling, men som jag, p g a tidsbrist tvingats utelämna.

Dessutom har jag ofta varit tvungen att anta, läsa mellan raderna, och ibland till och med gissa, för att få mina källor att stämma och ge min krönika ett samstämmigt intryck. Där sådana spekulationer ägt rum, har dock så angetts.

Jag har emellertid haft mycket trevligt i sällskap med mina döda släktingar, även om de ibland visat sig ha upptagit min tid i onödan (*allt är ju inte värt att nedteckna*), och de har visat mig betydligt mer fakta än jag trodde att det fanns.

Jag har funnit att jag är den femte Ole (Sten Ole Enar...) av släkten Nordvik, och att det faktiskt inte finns så många Nordvik i den tionde generationen, vilken jag tillhör: bara ynka fem stycken.

Av dem är det en, *Hilde*, som tillsammans med sin man, *Magne*, tagit namnet när hon gifte sig. Av de övriga tre är en av dem kvinna (varför "risken" finns att hon byter namn vid eventuellt giftermål.)

Jag har själv ibland funderat på att lämna mitt Persson till förmån för det, kanske väl, stolta Nordvik.

(Dessutom har jag funnit att jag härstammar från åtminstone fem generationer av släkten *Rådlös*, vilket jag finner ytterst fascinerande; jag kanske borde byta till *Ole V Nordvik av Rådlös*? (skämt åsido.)).

Vi i familjen har nu åter "knutit fast våra rötter i den norska jorden", genom att under hösten 1998 köpa oss ett liten "hytte" vid Røros, det samhälle där min mor växte upp inte långt från "besta"(farmor) ute på Nordvika.

Och så slutar min historia.

Sten Ole Enar Persson
Böle/Stockholm den 5 oktober 2000

KÄLLFÖRTECKNING - SKRIFTLIGA KÄLLOR:

Författare:	Titel:	Typ:	Förlag:	År:
Bengtsson, H. m.fl.	"Alla Tiders Historia"	Lärobok	Liber	1989
Brun-Nissen, G.	"Røros Kobberverk 1644-1974"	Historik	- 1	1976
Finborud, J. m.fl.	"Femund -Innlandshavet ved Norges Austgrense"	Info.häfte	- 2	1985
Dille, R. m.fl.	"Stor-Hans -Eneboeren i Femundsmarka"	Info.häfte	- 3	1996
Gröt, G.	"Pensjonistliv i Femundsmarka"	Artikel	- 4	1990
Lundmark, K. m.fl.	"Nordisk Familjebok"	Uppsl.bok	Baltiska	1947
Nordvik, Sverre	"Dokument 3" ⁵	Brev	-	1994
d:o	"Kåseri for deltagerne av Fiducia's reise over Femund"	Kåseri	-	1984
d:o	"Områdeskart" ⁶	Karta	-	okänt
d:o	"Skiftebrev efter Berrit Olsdatter Nordvigen"	? ⁷	-	1976
Porser, Sanne	"Så var det då!"	Läsebok	Respons	1975
Prossne, Arne	"Nya Uppslagsboken"	Uppslagsbok	Respons	1975
Prytz, A. R. m.fl.	"Slekttavle over etterkommerne av Lasse Jenssen og Berit Audensdatter."	Häfte	-	1946
Reppe, J. G.	"Solfjädern" (egen titel)	Släkttavla	-	?
Rosespear, N. N.	"Norwegian Mining in the 18th century"	Faktabok	Respons	1975
Serpsen, Aron m.fl.	"Den norske turistforenings årbok for 1949"	Tidskrift	Respons	1975
Speer, Arnson	"Tidernas Historia"	Lärobok	Respons	1975

(Källförteckningen fortsätter på nästa sida .)

-
- 1 Utgiven på uppdrag av Røros Kobberverk (styrelsen).
 - 2 Utgivet av "A/S Faemund" (styrelsen)
 - 3 Utgivet av "Røros Museums- og historielag"
 - 4 Artikel i "Fjell-Ljom" 28/4 1990
 - 5 Ingen egentlig titel.
 - 6 Ingen egentlig titel, bara uträkningar på en karta.
 - 7 Det rör sig om ett översatt gammalt bouppteckningsbrev.

KÄLLFÖRTECKNING - MUNTliga KÄLLOR:

Kasper Nordvik	-	min morfars bror
Sverre Nordvik	-	hans bror
Solvår Nordvik Persson	-	hans brorsdotter
Thure Persson	-	hennes man
Ola Nordvik	-	hans svåger
Solfrid Sødal	-	hans syster
Iver Sødal	-	hennes man

KÄLLFÖRTECKNING - BIDLIGA KÄLLOR:

Huvudsakligen ur egna fotoalbum, med vissa undantag:

"Bryllup i Nordvika".

Fotografi, antagligen tagit av Anders O. Feragen.
Infört i tidningen "Arbeidets Rett" den 9/9 -'84.

"Grufullt mord på Røros".

Fotografi av G. Holmsen. Infört i "Arbeidets Rett" den 21/10 -'69.

"Gården Nordvik."

Fotografi av "engelskmannen Smitt" (1905).
Ur "Slekttavle..." (se denna i källförteckn.)

"Malmprämarna".

Illustration i "Femunden..." (se denna i källförteckn.)
Tecknad av Sverre A. Ødegaard.

"Vinterstuggu". Målad av Lisbet Støvring.

KÄLLFÖRTECKNING - KARTLIGA KÄLLOR:

"Nordvika och Røros" samt "Norge"
ur K.A.K:s bilatlas.

"Nordviken G.NR. 132-B.NR. 145" .
Tomtkarta. Från S. Sødal.

"Husen på Nordvika".
Skiss av Enar (jag!).

Övriga kartor stulna ur "Røros Kobberverk..."
(se denna i källförteckn.).

ETT STORT TACK:

Sverre Nordvik - för allt material och påhejande.

Kasper Nordvik - för allt berättande och levandegörande.

Solvår och Thure Persson - för stöd, berättande, klurande, bilder, etc.

Solfrid och Iver Sødal - för material och berättande och kritiskt läsande.

Maria Enmark - för stöd, tålamod och inknattrande.

Sven-Erik Lindberg - för att inte ha stressat mig mer än vad jag själv gjort.

Möss & Män - för utlåning av Plus:en, etc. 🍏

Germund Larsson - för datakunskap, hjälp med utskrift etc.

NYA TACK:

Ola Nordvik - för insiderinfo om "slutet" och mycket mer.

Solvår Nordvik Persson - för tjat om en ny upplaga av dessa papper.

Maria Enmark - för *kärräktur* och kramar.

URSÄKTER:

Till alla mina släktingar (och andra) som läser min bristfälliga krönika och uppdagar dess felaktigheter och krångliga, ehuru korrekta, språk.

Mamma och pappa framför Nordvika sommaren 1998.

BILAGOR

KARTOR:

1. "Skandinavien" - karta ur K.A.K:s bilatlas.
2. "Nordvika och Røros" - karta ur K.A.K:s bilatlas.
3. "Nordviken G.NR. 132 - B.NR. 145"- tomtkarta från Solfrid Sødal.
4. "Husen på Nordvika" - planskiss över gårdens hus.
5. "Gruver og hytter rundt Røros" - karta ur "Røros Kobberverk..."
6. "Circumferentzen" - karta ur "Røros Kobberverk..."
7. "Kopparverkets rättigheter" - karta ur "Røros Kobberverk..."

SLÄKTTRÄD:

Utdrag ur "Vår släkt", en databas som jag och mina föräldrar pysslar med. Trädet visar (eller;"ska visa") alla kända ättlingar till Ole Sivertsen. En del släktingar är "numrerade" för att undvika sammanblandning. Hör gärna av er med felrapporter, kompletteringar, etc.

Databasen finns också representerad på Internet:

<http://helgo.net/enar/och/tjocka/slakten>

En sömnig författare framför datorn.#

Dessa 13 374 ord (87 620 tecken) blev utskrivna på en gammal 300 ppi 🍏 Apple LaserWriter IINTX till toner av Cole Porter. Rubriker i Baskerville Small Caps (24 och 18 punkter). Brödtext i Palatino (12 punkter) och fotnoter i Times (10 punkter). (Och, ja, jag vet att citationstecknet ser ut såhär: " och inte såhär: ", men jag tycker att " är snyggare.)